

Anne-Maarit Lukkari

**OLEN HUOMANNUT, ETTÄ MINULLA
ON IHANA LAPSI -
Perheiden kokemuksia lastensuojelun perhe-
työstä Kainuussa**

Opinnäytetyö
Sosionomi YAMK

2018

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Anne-Maarit Lukkari	Sosionomi YAMK	Toukokuu 2018
Opinnäytetyön nimi		
OLEN HUOMANNUT, ETTÄ MINULLA ON IHANA LAPSI – Perheiden kokemuksia lastensuojelun perhetyöstä Kainuussa		43 sivua 3 liitesivua
Toimeksiantaja		
Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä		
Ohjaaja		
Tuija Suikkanen-Malin		
Tiivistelmä		
<p>Tämä opinnäytetyö on laadullinen kehittämistutkimus, jonka tavoitteena on tuottaa helposti hyödynnettävää tietoa lastensuojelun perhetyön asiakasperheiden kokemuksista perhetyön työskentelystä ja lastensuojelun perhetyön ymmärtämisestä asiakkaan näkökulmasta tarkasteltuna. Lisäksi tavoitteena on, että työn tuloksia voidaan käyttää lastensuojelun perhetyön kehittämistarpeisiin. Tutkimuksella vastataan kysymykseen millaisia kokemuksia perheillä on lastensuojelun perhetyöstä. Opinnäytetyöstä saatavien tulosten tarkoituksena on hyödyntää niitä Kainuun soten perhetyössä meneillään olevan tehostetun perhetyön kehittämisessä. Asiakasperheiden kokemukset lastensuojelun perhetyön työskentelystä ovat tärkeää tietoa, jotta pystyisimme vastaamaan mahdollisimman hyvin asiakasperheiden tarpeisiin ja näin myöskin perhetyön työskentelyn vaikuttavuus voisi parantua.</p>		
<p>Tutkimuksen tutkimusmenetelmänä käytän narratiivista lähestymistapaa, jossa aineistoa on tarkasteltu vanhempien kertomien kokemusten pohjalta. Tutkimuksen kautta on mahdollisuus kehittää lastensuojelun tehostetun perhetyötä siten, että vastaisi mahdollisimman hyvin asiakasperheiden tarpeisiin. Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen haastattelututkimus. Tutkimusaineisto kerättiin havainnollistetuilla haastatteluilla kainuulaisilta lastensuojelun asiakasperheiden vanhemmilta.</p>		
<p>Tutkimuksen tuloksissa nousi esille keskeisiä perhetyön työskentelyyn vaikuttavia teemoja. Perhetyön tärkein ja ydin asia on vanhemmuuden vahvistaminen ja perheen oman toimintakyvyn lisääntyminen työskentelyn seurauksena. Mikäli perheen perhetyön avun ja tuen tarpeeseen vastataan oikea-aikaisesti ja perhe ottaa perhetyön avun vastaan, vanhemmille syntyy tunne omien voimavarojen vahvistumisesta sekä oman toimintakyvyn lisääntymisestä. Perheen kuulluksi tuleminen tai kuulematta jääminen on erittäin tärkeä asia perhetyön työskentelyssä, joka meidän tulee ottaa huomioon palvelun tuottajana. Tutkimuksen tuloksista voidaankin koota hyvän perhetyön teesit, joita ovat perhetyön oikea-aikainen tuki ja puuttuminen, perheen voimavarojen tukeminen ja oman elämänhallinnan säilyttäminen, perheen kuulluksi tuleminen ja perhetyön työskentelyn pitkäjänteisyys.</p>		
Asiasanat		
perhetyö, lastensuojelu, kokemukset ja vanhemmuus		

Author (authors)	Degree	Time
Anne-Maarit Lukkari	Master of Social Services	May 2018
Thesis title I'VE COME TO REALIZE THAT I HAVE A WONDERFUL CHILD - Families' experiences of child protection by family work services in Kainuu Area		43 pages 3 pages of appendices
Commissioned by Kainuu Social and Health Care Joint Authority		
Supervisor Tuija Suikkanen-Malin		
Abstract <p>This thesis is a design-based study which aims to produce data that can be easily of experiences concerning the families who have been customers of family work services and give insight into these services from the viewpoint of the customers. Study how families experienced family work services. A few objectives of this thesis is that the results could be used as an aid in the ongoing development of the intensive family work services of Kainuu Social and Health Care Joint Authority. The experience of customer of family work in child welfare is important in order to be able to respond as much as possible to the needs of the customer families and thus also to improve the effectiveness of family work.</p> <p>The research method used in this thesis was a narrative approach in which the material has been examined on the basis of the experiences as by the parents. Through this thesis, it is possible to develop intensive family work in such a way that it meets the needs of customer families. The thesis was conducted as qualitative interview survey. The thesis materials were collected by interviewing the parents customer families using family work services in Kainuu.</p> <p>The results of the thesis show central themes that affect the operation of family work services. The most important aspect in family work is to help the parents strengthen their own feelings of parenthood and to help them gain the required skills to be a good parent. If the request for help from the family in need is answered at the right time and the family is ready to receive the help offered, the parents would feel their own resources and abilities increase. The families' experiences of being heard are essential in the family work, which we need to take into consideration as the service providers. Some basic guidelines of family work can be gathered from the results of the research: the right time of support and intervention, giving families resources and tools for life management, the families' feelings of being heard, and the perseverance of the family work.</p>		
Keywords family work, child protection, experiences, parenthood		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TOIMINTAYMPÄRISTÖ.....	7
2.1	Lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelma Kainuussa	7
2.2	Lastensuojelun tarpeet Kainuussa.....	8
2.3	Kainuun perhetyön strategia.....	9
3	PERHETYÖ.....	10
3.1	Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö	10
3.2	Lastensuojelun tehostettu perhetyö.....	12
3.2.1	Lastensuojelun tehostetun perhetyön prosessi ja sisältö.....	13
4	KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	15
4.1	Kokemuksen määrittelyä	15
4.2	Vanhemmuus.....	16
4.3	Vanhemmuuden haasteet.....	19
5	KEHITTÄMISTUTKIMUKSEN TOTEUTUS	21
5.1	Tutkimuksen tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymys.....	21
5.2	Tutkimusmenetelmä ja kokemustiedon keräys	21
5.3	Aineiston keruumenetelmä	24
5.4	Haastateltavat ja heidän valinta.....	26
5.5	Aineiston analyysimenetelmä	26
5.6	Kehittämistehtävän eettisyys	28
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET	29
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	35
8	POHDINTA.....	38
	LÄHTEET.....	41

LIITTEET

Liite 1. Kainuun soten tehostetun perhetyön prosessikaavio (luonnos)

Liite 2. Kirje vanhemmille

Liite 3. Asiakkaan lupa-/suostumus tietojen käyttöön

1 JOHDANTO

Olen työskennellyt Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän lapsiperheiden sosiaalipalveluiden perhetyössä vuodesta 2009. Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä (Kainuun sote) hoitaa Hyrynsalmen, Kajaa- nin, Kuhmon, Paltamon, Ristijärven, Sotkamon ja Suomussalmen kuntien kaikki sosiaali- ja terveystyöt.

Sosiaalihuoltolain (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301) uudistus tuli voimaan 1.4.2015. Lakiuudistuksen myötä Kainuun soten perhetyössä on kehitetty niin sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä kuin lastensuojelun tehostettua perhetyötä. Kainuussa on kehitetty perhetyötä ja lapsiperhepalveluita uuden sosiaalihuoltolain mukaisesti. Sosiaalihuoltolaki edellyttää peruspalvelujen vahvistamista ja korjaavien toimintojen vähentämistä. Lapsiperheiden sosiaalityössä yhtenä osana ovat kotiin vietävät palvelut. Näitä ovat lapsiperheiden kotipalvelu, sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö, kotiin sijoitus sekä lastensuojelun avohuollon perheissä tehtävä tehostettu perhetyö ja perhekuntoutus. (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014, 14§.) Kainuussa perheillä on ollut mahdollisuus saada perhetyötä 90-luvun loppupuolelta alkaen. Perhetyötä on ollut niin ennaltaehkäisevänä, kuin lastensuojelun perhetyönä.

Lastensuojelun avohuollon asiakkaille on tarjottava tehostettua perhetyötä lastensuojelulain mukaisena palveluna, joka on säädetty lastensuojelulaissa (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417). Uuden sosiaalihuoltolain mukaisten ennalta-ehkäisevien palvelujen käynnistymisen myötä on oletettu, että lastensuojelun asiakasmäärät pienenisivät.

Olen ollut mukana lastensuojelun tehostetun perhetyön kehittämistyöryhmässä, jossa on mukana perhetyöstä kahdeksan työntekijää sekä lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Työryhmässä on rakennettu tehostetun perhetyön prosessi sekä tehostetun perhetyön sisältö.

Opinnäytetyö on rajattu koskemaan nimenomaan lastensuojelun tehostettua perhetyötä ja lastensuojelun avohuollon asiakasperheiden kokemuksia lastensuojelun perhetyön kokemuksista. Asiakasperheiden kokemukset ovat tärkeää

tietoa lastensuojelun tehostetun perhetyön kehittämistyön pohjana. Näin pysyisimme vastaamaan parhaalla mahdollisella tavalla asiakasperheiden tarpeisiin ja sitä myötä myös tehostetun perhetyön vaikuttavuutta perheissä voitaisiin parantaa. Opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä ovat perhetyö, lastensuojelun tehostettu perhetyö, kokemus ja vanhemmuus.

2 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

2.1 Lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelma Kainuussa

Lastensuojelulain 12. §:ssä määritellään lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatimisesta. Kunta tai useammat kunnat yhdessä vastaavat suunnitelman laatimisesta, sen hyväksyy kunnanvaltuusto ja suunnitelmaa tarkistettava vähintään kerran neljän vuoden välein. Suunnitelma ohjaa, johtaa ja kehittää lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointityötä kunnissa. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 12. §.) Koska lasten- ja nuorten hyvinvointi suunnitelma on lakisääteinen, sen tavoitteiden tulee sisältyä kuntastrategioihin.

Lastensuojelulain 12.§ määrittelee lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman sisällön. Lain mukaan suunnitelmassa tulee olla tiedot lasten ja nuorten kasvuoloista ja heidän hyvinvointinsa tilasta. Suunnitelmassa pitää ilmetä lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät sekä ongelmia ehkäisevät toimet ja palvelut. Siinä on esitettävä kuntien lastensuojelun tarve, lastensuojelulle varatut voimavarat ja käytettävissä oleva lastensuojelun palvelujärjestelmä. Suunnitelmassa pitää myös näkyä viranomaisyhteistyö lasten ja nuorten palveluita tuottavien yhteisöjen sekä laitosten välillä. Suunnitelmassa tulee olla tiedot suunnitelman toteuttamisesta ja sen seurannasta.

Kainuun lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa kuvataan lasten ja nuorten kasvuolojen, hyvinvoinnin sekä lastensuojelutarpeen kehitystä ja muutoksia. Suunnitelmassa on kuvattu myös lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelukokonaisuus Kainuun soten alueella. Palveluja on kuvattu sekä hyvinvointia tukevien rakenteiden, että lastensuojelun palvelujärjestelmän näkökulmasta. Suunnitelmassa kuvataan myös keskeisiä yhteistyömahdollisuuksia eri toimijoiden välillä. Hyvinvointisuunnitelman tarkoituksena on antaa laaja-alainen

kokonaiskäsitys lasten ja nuorten kasvuoloista sekä käytössä olevista ja tarvittavista voimavaroista Kainuun alueella niin kuntalaisille, palvelujen käytännön toteuttajille kuin luottamushenkilöille. (Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä 2017.)

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on arjen pieniä tekoja, joita jokainen kainuulainen voi tehdä arjessaan. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen on kuitenkin myös konkreettisia toimenpiteitä. Konkreettisilla toimenpiteillä tarkoitetaan yhteiskunnan tavoitteellista toimintaa eriarvoisuuden vähentämiseksi ja palvelujärjestelmän parantamiseksi. (Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä 2017.)

Kainuun Lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa 2017 – 2021 todetaan, että Kainuun alueella lasten ja nuorten hyvinvointi on monin tavoin heikompaa valtakunnallisesti verrattuna. Kainuussa materiaallinen elintaso on koko maata alhaisempi. Myös monet elämäntavat kuten esimerkiksi tupakointi, alkoholin käyttö, liikunnan vähäisyys, ylipaino poikkeavat Kainuussa kielteisesti, minkä vuoksi korostetaan väestön elintapoihin vaikuttamista. Valtakunnallisesti tarkasteltuna Kainuussa on lastensuojelun palveluiden piirissä enemmän lapsia ja nuoria. (Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä 2017.)

2.2 Lastensuojelun tarpeet Kainuussa

Mikäli lapsen terve kasvu ja kehitys on vaarantumassa tai on jo vaarantunut, syntyy lastensuojelun tarve (Lastensuojelulaki 2§). Tällöin kunnalla, Kainuussa sote kuntayhtymällä on velvollisuus aloittaa lastensuojelun avohuollon tukitoimien järjestäminen tai aloittaa lastensuojelun kiireelliset toimenpiteet. Ennen avohuollon tukitoimia lapselle ja perheelle tehdään palvelutarpeen arviointi. (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301, 36§.) Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä tehdään myös arviointi siitä, onko lapsesta tai perheestä lastensuojelullista huolta. Mikäli arvioinnissa nousee esille lastensuojelullista huolta ja lastensuojelun palvelujen tarvetta, lapselle aloitetaan lastensuojelun avohuollon asiakkuus. Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun perustehtävän ydin on seurata ja valvoa, että lapsella on terve kasvu- ja kehitysympäristö. Jos lapsen terve kasvu ja kehitys on jo vakavasti vaarantunut tai vaarantuu avohuollon

asiakkuuden aikana, kunnalla on velvollisuus puuttua tilanteeseen. Lapsi otetaan huostaan ja sijoitetaan kodin ulkopuolelle sijaishuoltopaikkaan, joka vastaa mahdollisimman hyvin lapsen yksilöllisiä tarpeita. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 4. §.)

Väestötasolta katsoen lasten ja nuorten pahoinvoinnin kasvu näkyy niin koko maassa, että Kainuussa lastensuojelun tarpeen lisääntymisenä. Kainuussa lastensuojeluilmoitusten vuosittainen lukumäärä vuosina 2008–2015 on ollut noin 1000–1100 ilmoitusta. Yhdestä lapsesta tehtyjen lastensuojeluilmoitusten lukumäärä lasta kohden Kainuussa on ollut viime vuosina 1,5 ja koko maan tasolla 1,7 (THL 2016).

2.3 Kainuun perhetyön strategia

Kainuun perhetyön strategia kuvauksen mukaan Kainuun perhetyön ja lapsiperheiden kotipalvelun perustehtävä on lapsiperheiden hyvinvoinnin edistäminen, vanhemmuuden ja perheen sisäisten vuorovaikutussuhteiden tukeminen, lapsiperheen arjen toiminnoissa sekä perheiden itsenäisen selviytymisen tukeminen. (Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän strategia kartta 2017 - 2022.)

Kainuun perhetyön strategiaan on kirjattu seuraavasti. Perhetyön arvoina ovat asiakaslähtöisyys, avoimuus, luottamus, oikeudenmukaisuus ja vastuullisuus. Perhetyön tavoitteena on lapsen ja perheen edunmukainen työskentely, perheiden yksilöllinen huomioiminen, suunnitelmallinen ammatillinen työskentely ja työn jatkuva kehittäminen sekä sosiaalihuoltolain että lastensuojelulain mukaisesti ja moniammatillinen yhteistyö. (Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän strategia kartta 2017 - 2022.)

Kainuun perhetyön lähitulevaisuuden tavoitteena on, että perheet tuntevat ja osaavat hakea perhetyötä sekä lapsiperheiden kotipalvelua. Perhetyötä tarjotaan matalan kynnyksen ja varhaisen tuen palveluna sekä lastensuojelun tehostettuna perhetyönä. Kainuun perhetyön tärkeänä tavoitteena on myös, että perhetyötä tehdään oikea-aikaisesti ja ammatillisesti kehittäväällä työotteella

yhteistyössä moniammatillisten tiimien kanssa. (Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän strategia kartta 2017 – 2022.)

3 PERHETYÖ

3.1 Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö

Sosiaalihuoltolain 18. §:n mukaan perhetyöllä tarkoitetaan hyvinvoinnin tukemista sosiaaliohjauksella ja muulla tarvittavalla avulla tilanteissa, joissa asiakas ja hänen perheensä tai asiakkaan hoidosta vastaava henkilö, tarvitsevat tukea ja ohjausta omien voimavarojen vahvistamiseksi ja keskinäisen vuorovaikutuksen parantamiseksi. Perhetyötä annetaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren terveyden ja kehityksen turvaamiseksi. (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.18§.)

Perhetyöllä tarkoitetaan moniammatillista työtä, jossa yhdistyy osaaminen ja tieto usealta eri taholta. Yleisimmät tahot ovat sosiaalityö, päivähoido, terveydenhuolto, seurakunta ja järjestöt. Perhetyössä tärkeimmäksi asiaksi korostuu perheen hyvinvointi ja perhekeskeisyys ja ne myös ohjaavat perhetyöntekijöiden toimintaa. Periaatteina perhekeskeisyydessä on perheen kunnioittaminen, perheen itsemääräämisoikeus sekä työntekijän ja perheen välinen suhde, joka tarkoittaa jaettua vastuuta sekä molempien aktiivisuutta. (Uusimäki 2005, 3, 26; Nätkin & Vuori 2007, 7 – 8.)

Ennaltaehkäisevä, sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö on lapsiperheille järjestettävää ammatillista, kokonaisvaltaista, suunnitelmallista ja pitkäjänteistä tukemista erilaisissa elämäntilanteissa. Perhettä autetaan kokonaisuutena, mutta kuitenkin myös jokaisen perheenjäsenen yksilöllisiin ongelmiin vastaten.

Sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön aloittaminen ei vaadi lähetettä tai asiakkuutta lastensuojelussa, asiakasperhe voi myös itse hakea sitä. Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö perustuu vapaaehtoisuuteen. (Saarnio 2004, 248.)

Sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön tehtävänä on tukea perheen elämänhallinnan ja omien voimavarojen käyttöönottoa sekä vahvistaa perheen itsestä arjessa selviytymistä. Perhetyö voi olla hyvin monenlaista tukemista: vanhemmuuden tukemista, lasten hoidon ja kasvatuksen ohjaamista, kodin arjen ja arkirutiinien hallintaa, perheen toimintakyvyn vahvistamista uusissa tilanteissa, perheen vuorovaikutustaitojen tukemista ja sosiaalisten vuorovaikutussuhteiden laajentamista sekä syrjäytymisen ehkäisemistä. (Saarnio 2004, 248.)

Uusimäen (2005, 106) mukaan perhetyö on parhaimmillaan sitä, että perheeseen tulleen avun ja tuen tarpeeseen pystytään vastaamaan oikea-aikaisesti. Kun perhe ottaa perhetyön avun vastaan, tulee perheelle myöhemmin tunne omien voimavarojen vahvistumisesta sekä oman toimintakyvyn lisääntymisestä. Tällaisessa tilanteessa, kun perhetyö vähitellen päättyy, voidaan sanoa perhetyön työskentelyn tehonneen ja olleen vaikuttavaa. Lapsen hyvinvointi on perhetyön keskeisin kriteeri. Lapsikeskeisen työskentelyn lähtökohtana on se, että perheen muutostarpeita lähdetään selvittämään sekä lapsen, että vanhempien kanssa yhdessä ja erikseen.

Myllärniemen (2007, 15) mukaan perhetyön tavoitteeksi on määritelty vanhemmuuden tukeminen. Vuorovaikutus suhteiden tukeminen nähdään olevan perhetyön toiminnan ydin, koska vanhemmuus on vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen välillä. Vanhemmuuden tukemisessa tavoitteena on riittävän hyvä vanhemmuus. Vanhempi siis kykenee vastaamaan lapsen tarpeisiin riittävällä tavalla.

Perhetyöllä tarkoitetaan siis hyvin monenlaista perheiden kanssa tehtävää työtä. Perhetyö voi olla varhaista ja ennaltaehkäisevää tukea kaikille lapsiperheille suunnattua. Toisaalta perhetyö voi olla myös huostaanottoa edeltävää tai sen aikaista työtä hyvin vaikeissa elämäntilanteissa olevien perheiden kanssa työskentelyä. (Hovi-Pulsa 2008, 115.)

3.2 Lastensuojelun tehostettu perhetyö

Lastensuojelulain 36. §:n mukaan lastensuojelun asiakkuudessa olevalle perheelle on tarvittaessa järjestettävä avohuollon tukitoimena tehostettua perhetyötä. Perhetyö järjestetään lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän arvioinnin mukaan. Perhetyöntyöskentelyn alussa sovitaan työn sisältö, tavoitteet ja kesto. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä seuraa perhetyön prosessia ja on työskentelyn aikana tärkeänä tukena perheohjaajalle. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 36§.)

Lastensuojelun tehostettu perhetyö on lastensuojelukontekstissa tapahtuvaa lapsilähtöistä, perhettä tukevaa ja perheen kokonaistoimintakykyä vahvistavaa työtä. Työskentely on tavoitteellista, suunnitelmallista ja sitä tehdään perheen kotona, lapsen arki- ja kasvuympäristössä. Tehostetun perhetyön tavoitteena on tukea lapsen tervettä kasvua ja kehitystä, perheen arjen hallintaa, vanhemmuutta sekä lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta. Lastensuojelun perhetyö käynnistyy aina lastensuojelun sosiaalityöntekijän tekemällä hakemuksella ja kokonaisarvioinnilla perhetyön tuen tarpeesta. (Heino 2008, 48.)

Järvisen ym:n (2007, 44) mukaan lastensuojelun asiakasperheet tulevat perhetyön asiakkaaksi yleensä silloin, kun perheen ongelmat ovat jo kasautuneet ja kriisiytyneet. Sen vuoksi työskentely perheen kanssa kestää yleensä pitkään. Perheet voidaan velvoittaa ottamaan perhetyö vastaan lastensuojelun sosiaalityössä sosiaalityöntekijän toimesta. Perhetyön avulla voidaan puuttua perheen elämään, kun perheen tilanne ja olosuhteet eivät takaa lapselle riittävän turvallista kasvua ja kehitystä. Lastensuojelu voi siis velvoittaa, vaikka vanhemmat eivät itse huomaisi perheessään olevan avun ja tuen tarvetta. Lastensuojelun perhetyössä tuki ja kontrolli ovat avoimesti läsnä. Näiden lähtökohtien vuoksi perheet saattavat kokea perhetyön pelottavana, ahdistavana ja turhauttavana, varsinkin jos vanhempien oma motivaatio perhetyön työskentelyyn ja yhteistyöhön on vähäinen. (Hurtig 2003, 27.)

3.2.1 Lastensuojelun tehostetun perhetyön prosessi ja sisältö

Kainuussa on aloitettu vuoden 2015 keväällä kehittämään lastensuojelun perhetyötä eli lastensuojelun tehostettua perhetyötä. Tehostetun perhetyön kehittämisprosessissa on ollut mukana työntekijöitä perhetyöstä ja lastensuojelusta sosiaalityöntekijöitä. Jotta tehostetun perhetyön arviointijakso olisi työntekijöistä riippumatta sisällöllisesti sama kaikille asiakasperheille, työryhmä on koonnut arviointijaksoon menetelmäkansion. Menetelmäkansioon on koottu seitsemän eri osa-aluetta, jotka ovat: perheen tausta, arki, vanhemmuus, lapsi/lapset, parisuhde, asiakkaan kokemus tehostetun perhetyön työskentelystä sekä perheen oma näkemys tuen tarpeesta ja ohjaajien näkemys tehostetun perhetyön työskentelystä sekä perheen tuen tarpeesta. Jokaiseen osa-alueeseen on koottu menetelmiä, joiden avulla työskennellä sekä avata asioita perheiden kanssa.

Lastensuojelun tehostetun perhetyön prosessi alkaa siis aina lastensuojelun sosiaalityöntekijän tekemään arviointiin pohjautuen ja lastensuojelun päätöksellä (Lastensuojelulaki 417/2007). Lastensuojelun sosiaalityöntekijä tekee tehostetun perhetyön hakemuksen perhetyön tiimivastaavalle, jonka käsittelee perhetyön tiimivastaava. (liite 1)

Lastensuojelulain 36. §:n mukaista tehostettua perhetyötä järjestetään Kainuussa omana toimintana 3 – 5 päivänä viikossa. Tarvittaessa sitä voidaan täydentää jokaiselle päivälle ostopalveluna. Tehostettu perhetyö aloitetaan, mikäli perheessä on lastensuojelullinen pitkittynyt tai kriisiytynyt tilanne, perhe on kotiutumassa laitoshoidosta. Tehostettu perhetyö voi olla myös kodin ulkopuolisen sijoituksen vaihtoehtona. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 36. §.)

Tehostetun perhetyön prosessi alkaa aloituspalaverilla, jossa ovat mukana perheen lisäksi lastensuojelun sosiaalityöntekijä ja perhetyöstä kaksi työntekijää. Aloituspalaveri pidetään asiakasperheen kotona tai Kainuun soten toimitiloissa. Aloituspalaverissa asetetaan tehostetulle perhetyölle alustavat tavoitteet. Perheen tarpeiden muuttuessa tai asiakasperheen niin päättyessä, prosessi voi päättyä tässä kohtaa. (Järvinen 2007, 82 – 83.)

Tehostetun perhetyön työskentely perheessä alkaa arviointijaksolla, joka toteutetaan kolmen kuukauden aikana. Tehostettua perhetyötä tehdään aina työparina, jolloin perhetyöstä on nimetty kaksi työntekijää perheelle. Arviointijakson aikana työskentelyssä voi olla mukana työntekijöitä perheen muista yhteistyötahoista. Arviointijaksolla käydään aina perheen kanssa läpi seuraavat asiat: perheen tausta, arki, vanhemmuus, lapsi/lapset ja perisuhde. Arviointijakson lopuksi myös perhe itse arvioi omaa arviointijakson työskentelyä sekä omaa tuen tarvettaan. (Rönkkö & Rytönen 2010, 89 – 116, 159 – 164.)

Arviointijaksosta tehdään aina tehostetun perhetyön yhteenveto. Mikäli tehostetun perhetyön työskentelyn aloittamisessa on ongelmia: asiakasperhe kieltäytyy tai peruu käyntejä toistuvasti, asiasta on annettava tieto lastensuojelun sosiaalityöntekijälle. (Järvinen 2012, 81 – 82.)

Tehostetun perhetyön arviointijakson päättyessä pidetään väliarviointipalaveri, jossa käsitellään perhetyön arviointijaksolta tekemä yhteenveto. Väliarviointipalaveriin osallistuvat asiakasperheen lisäksi lastensuojelun sosiaalityöntekijä, perhetyön työntekijät sekä työntekijöitä muista yhteistyötahoista. Palaverissa arvioidaan arviointijakson työskentelyn ja yhteenedon pohjalta perheen tuen tarvetta. Mikäli palaverissa arvioidaan, että perheessä aloitetaan tehostetun perhetyön varsinainen työskentely, niin tässä vaiheessa laaditaan tehostetun perhetyön tarkennettu asiakassuunnitelma. Mikäli tehostetun perhetyön työskentelyn aloittamisessa on ongelmia; asiakasperhe kieltäytyy tai peruu käyntejä toistuvasti, asiasta on annettava tieto lastensuojelun sosiaalityöntekijälle. (Järvinen 2012, 82 – 83.) Tehostetun perhetyön työskentelyssä pidetään väliarviointipalavereita säännöllisesti vähintään kolmen kuukauden välein ja arvioidaan perheen tuen tarvetta sekä tehostetun perhetyön työskentelyn vaikuttavuutta perheessä. (Järvinen 2012, 82 – 83.)

Vähitellen tehostetun perhetyön työskentely perheessä kevenee ja muuttuu sosiaalihuoltolain mukaiseksi perhetyöksi tai tehostettu perhetyö voi päättyä myös, jos asiakasperhe ei sitoudu työskentelyyn tai perheen tilanne kriisiytyy äkillisesti. Tehostetun perhetyön päättyessä pidetään loppuarviointipalaveri. Palaverissa tehdään suunnitelma asiakasperheen mahdollisesti tarvitsemista jatkotoimenpiteistä. (Järvinen 2012, 81 – 82.)

4 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

4.1 Kokemuksen määrittelyä

Kokemuksen käsite on monimutkainen sen abstraktin luonteensa vuoksi. Kokemuksen monimutkaisuutta lisää sen henkilökohtainen luonne sekä kokemukseen vaikuttavien tekijöiden määrä. Lähteistä riippuen myös kokemuksen määritelmät vaihtelevat. Alle olen kuvannut määritelmiä kokemuksen käsitteestä. Niissä korostetaan sekä kokemuksen henkilökohtaisuutta, sekä sen monimuotoisuutta. Jari Koskisen (2007, 22) mukaan kokemus on määritelty seuraavasti: "... kokemus on henkilön henkilökohtainen monisyinen tapahtuma, jossa alkuperäiset viestit siivilöityvät henkilön historian, arvojen, asenteiden ja aikaisempien kokemusten kautta."

Bernd H. Schmitt (1999, 60) määrittelee kokemuksen henkilökohtaisena tapahtumana, joka syntyy ärsykkeen seurauksena. Kokemukset vaikuttavat ihmiseen kokonaisvaltaisesti ja ovat usein seuraus välittömästä tapahtumaan osallistumisesta tai sen seuraamisesta.

LaSallen ja Brittonin (2003, 28 – 30) mukaan kokemus on vuorovaikutus tai vuorovaikutusten sarja asiakkaan ja tuotteen, yrityksen tai sen edustajan välillä ja se johtaa johonkin seuraukseen. Seuraus voi esiintyä ajatuksina tai tunteina, joko positiivisina tai negatiivisina. Mikäli kokemuksen seuraus on negatiivinen, sen katsotaan heikentävän kokemusta. Jos taas kokemuksen seuraus on positiivinen, voidaan sanoa, että kokemuksella on arvoa.

Kokemus on siis hyvin henkilökohtainen tapahtuma, ja se muodostuu ympäristön ärsykkeiden ja henkilön itsensä välillä tapahtuvan vuorovaikutuksen seurauksena. Koska kokemus on hyvin henkilökohtainen ja siihen vaikuttavat monet eri tekijät, se on hankalasti hallittava. Näin ollen edes kokija itse ei voi täysin hallita muodostuvaa kokemusta. Kuitenkin ainakin osaan kokemuksen syntyyn vaikuttaviin tekijöihin voidaan itse vaikuttaa.

Lastensuojelun asiakasperheiden kokemukset lastensuojelun perhetyön työskentelystä ovat tärkeää tietoa, koska jokaisen perheen kokemus työskente-

lystä on henkilökohtainen ja yksilöllinen, eri perheet arvostavat tai eivät arvosta eri asioita. Samoin jokainen perhetyön työntekijä tekee työtä omalla persoonallisuudellaan, joten työntekijäkin voi vaikuttaa perheen kokemukseen työskentelystä. Asiakasperheiden kokemusten kautta voimme kehittää lastensuojelun perhetyötä paremmin asiakasperheiden tarpeisiin vastaavaksi.

4.2 Vanhemmuus

Vanhemmuus on lapsen elämän läpi jatkuva matka, jossa yhdistyvät vanhemman sitoutuminen ja vastuu lapsen kasvatuksesta ja tukemisesta. Yhteiskunnallisten ja kulttuuristen muutosten myötä ovat perheen tehtävät ja velvollisuudet sekä odotukset ja toiveet muuttuneet. Vanhemmuus onkin aina sidoksissa yhteiskunnan arvoihin ja normeihin. (Kinnunen 2006, 9.)

Lapsiperheiden arki ja kaikki se, mitä siihen liittyy, kuten arjen kaaos ja kiire ovat tuttuja asioita ja yleensä niitä pidetään itsestäänselvyytenä. Lapsiperheiden arkeen kuuluvat rutiinit ja toistot, jotka toistuvat päivittäin, kuten vanhempien työajat, lasten vieni hoitoon ja sieltä pois hakeminen, ruokailuajat sekä iltatoimet. Perheen arkeen vaikuttavat myös perheen ympäristöt, joihin perhe kuuluu. Niistä siirtyy perheen arkeen asioita, joko hyviä tai huonoja. Perhesysteemissä tapahtuu siis koko ajan. (Rönkä & Malinen & Lämsä 2009, 12.)

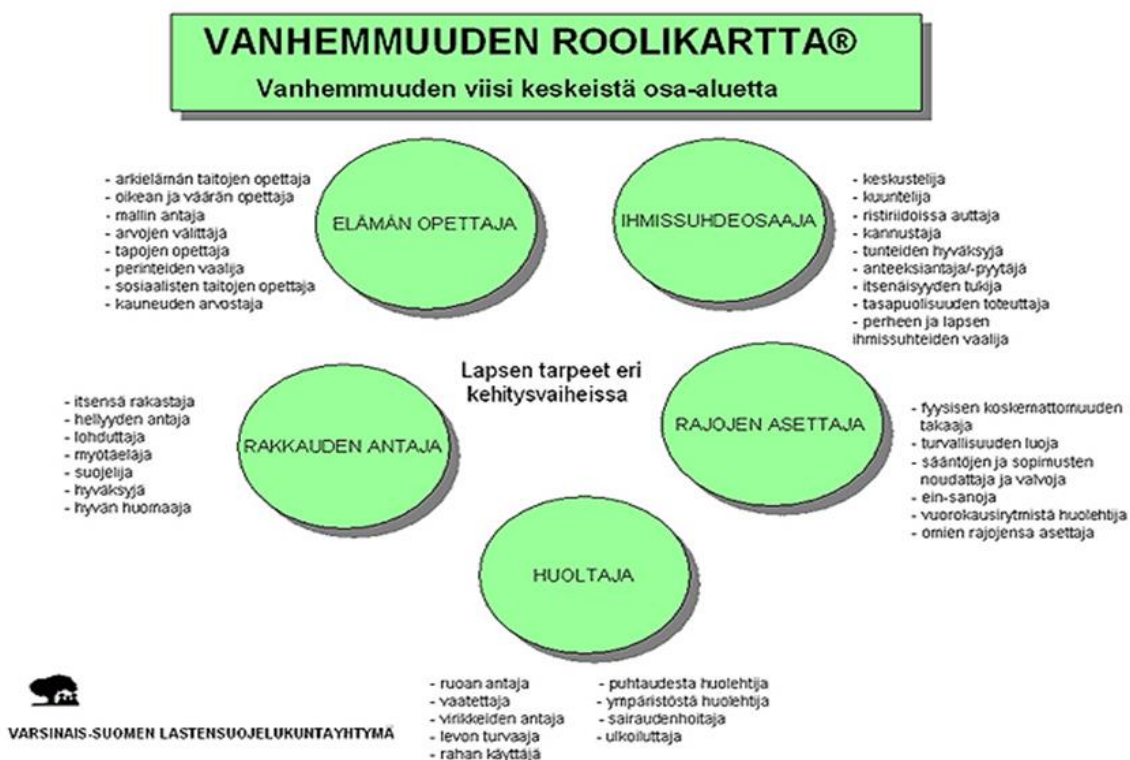
Perheen arkeen ja rakenteisiin on vaikuttanut lapsiperheiden hyvinvoinnin muutos ja asioiden monimutkaistuminen. Vanhempia ja heidän jaksamistaan voi rasittaa se, että vanhemmat ovat epävarmoja omasta vanhemmuudestaan. Lisäksi vanhemmuuden haasteina ovat stressi, perheen arjen ja työelämän yhteensovittaminen, parisuhteen ongelmat sekä vaikeiden tunteiden hallinta, että vanhemmat pystyisivät toimimaan mallina lapsille. (Määttä & Rantala 2010, 66.)

Hyvää vanhemmuutta on vaikea määritellä, mikä on sitten riittävän hyvää? Joitakin asioita voidaan kuitenkin listata, joiden ajatellaan olevan hyvän vanhemmuuden perusta. Vanhempien tulee huolehtia lapsensa perustarpeista, kuten ravinnosta, rakkauden osoittamisesta, turvallisuudesta ja lämmöstä sekä huolehtia, että lapsella on eri-ikäisiä sosiaalisia kontakteja. (Hyvärinen 2007, 355.)

Vanhemmilta odotetaan myös ennen kaikkea aikaa olla läsnä lapselle. Vanhemman ja lapsen yhdessä olo kehittää lapsen ja vanhemman molemminpuolista kiintymyssuhdetta. Jo raskausaikana kehittyy yhteys vanhempien ja tulevan lapsen välille. Varhaisen vuorovaikutuksen kokemukset lapsen ja vanhemman välillä ovat lapsen kasvatuksellinen perusta, koska varhaisen vuorovaikutuksen kokemukset toimivat perustana lapsen myöhemmille ihmissuhteille. (Lehtimaja 2007, 236 – 237.) Jokainen vanhempi kuitenkin määrittää itse, mikä on hänen mielestä tarpeeksi hyvää vanhemmuutta (Hyvärinen 2007, 357).

Vanhemmuuden roolikartta on Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän henkilöstön kehittämistyön tulos ja sen tarkoituksena on auttaa vanhempia hahmottamaan omaa vanhemmuuttaan (Ylitalo 2011, 8). Vanhemmuuden roolikartan ajatus perustuu kysymykseen: kuinka vanhemmuutta voidaan kuvata mahdollisimman selkeästi ja helposti ymmärrettävästi? Vanhemmuuden roolikartta on siis väline, jonka avulla vanhemman on helpompi havaita oman toiminnan vahvuuksia tai muutostarpeita lapsen kehityksestä käsin. (Ylitalo 2011, 9.)

Roolikartassa vanhemmuuden roolit jakautuvat kolmeen eri tasoon. Motivaatiroolit ovat roolikartan viisi pääroolia (kuva 1), jotka kuvaavat vanhemman toiminnan perusmotiiveja. Motivaatirooleja ovat Huoltaja, Rakkauden antaja, Rajojen asettaja, Elämänopettaja ja Ihmissuhdeosaaja. Motivaatiroolien lähtökohtana ovat lapsen tarpeet. Tavoiteroolit ovat vanhemman valitsemia rooleja pääroolin alueelta, joita vanhempi omalla toiminnallaan tavoittelee. Tekoroolit ovat rooleja, jotka kuvaavat vanhemman käytännön tekoja, jotka vaikuttavat lapsen tarpeiden toteutumiseen. (Ylitalo 2011, 10.)

Kuva 1. Vanhemmuuden roolikartta. Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä.

Vanhemmuuden roolit kypsyvät ja ehkä muuttuvat vanhemmuuden myötä. Vanhemmuuden kasvun edellytyksenä on, että vanhempi on lapselleen läsnä, jolloin on mahdollista saavuttaa vastavuoroinen yhteys vanhemman ja lapsen välillä. Roolien tiedostamattoman kypsymisen lisäksi vanhempi voi myös tietoisesti kehittää omia vanhemmuuden roolejaan eri osa-alueilla. (Yli-talo 2011, 10.)

Vanhemmuutta voidaan siis käsitellä erilaisten menetelmien avulla. Vanhemmuuden roolikartta on yksi selkeistä ja helposti ymmärrettävistä menetelmistä vanhemmuuteen liittyen ja on yksi perhetyön työskentelymenetelmistä. Sen avulla perhetyön työskentelyn aikana käydään läpi vanhemmuutta ja vanhemmuuden valmiuksia. Vanhemmuuden roolikartan avulla jokainen vanhempi voi tarkastella omaa vanhemmuuttaan.

4.3 Vanhemmuuden haasteet

Yhteiskunnan näkökulmasta lapsiperheet ovat taloudellisesti heikossa asemassa. Tähän vaikuttavia tekijöitä tutkijoiden mukaan on ollut yhteiskunnan taloudelliset muutokset, kuten tuloerojen kasvu, tulosiirtojen heikentyminen sekä verotuksia koskevat muutokset. Lapsiperheen tilannetta heikentävät taloudelliset ongelmat monessa perheessä. Myös kasvatuskulttuuri on muuttunut paljon siitä, mitä se oli ennen. Nykyään neuvotellaan paljon enemmän ja aikuisten auktoriteettia koettelee niin tietokonepelit, pelikonsolit, älypuhelimet kuin muukin sosiaalinen media, joiden suosio on kasvanut huimasti lasten keskuudessa. Vanhempien on siis neuvoteltava lasten kanssa siitä, milloin ja mitä saa pelata, ja aina ajatukset sekä mielipiteet vanhemmilla ja lapsilla eivät mene yhteen. (Rönkä ym. 2009, 16 – 17.)

Minna Salmi (2001) on kirjoittanut vanhemmuuden haasteista seuraavalla tavalla: tämän päivän Suomessa lapsiperheiden haasteet voivat olla suuria, siihen liittyvät taloudelliset ongelmat ja työttömyys sekä lapsiperheiden palveluiden ja tukien leikkaukset. Myös työelämän vaatimukset, kuten esimerkiksi aikataulujen, arvioinnin ja tulosvaatimusten kiristyminen, työpäivien pidentyminen sekä epävarmuuden lisääntyminen ovat tuoneet lapsiperheiden arkeen omat vaikutuksensa. Kunnallisten palvelujen heikkenemisen seurauksena lasten ongelmia ei välttämättä havaita riittävän ajoissa, ongelmat pääsevät perheissä kasvamaan ja kriisiytymään. Ennaltaehkäisevä ja varhainen vanhempien tukeminen on ollut laajemmin keskustelussa sekä toiminnan kohteena. (Lammi-Taskula & Varsa 2001, esipuhe.)

Vanhempana oleminen voi siis olla hetkittäin raskasta. Vanhempi voi tuntea itsensä väsyneeksi, alakuloiseksi, epävarmaksi ja riittämättömäksi. Kun vanhempi tuntee väsymyksen tunteita, siitä voi seurata toivottomuuden kehä. Tällöin vanhemman oma vanhemmuuden kasvu ja kehitys, samoin kuin lapsen terve kasvu ja kehitys vaarantuvat. Nykyään keskusteluissa on ollut paljon esillä vanhemmuuden häviäminen, vanhemmuus on niin sanotusti hukassa. Tällä tarkoitetaan epävarmuutta sekä epätietoisuutta vanhempana olemisesta. Tällöin vanhemmuus voi olla niin monimutkaista, että vanhempi ei tahdo löytää selviytymiskeinoja ongelmien ratkaisemiseksi. Vanhempi voi kokea, että hänen täytyy puhua ja jakaa kokemuksiaan vanhemmuudestaan, ja hän voi

kaivata tukea omaan vanhemmuuteensa. Vanhemman olisi saatava tukea oikea-aikaisesti sekä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Järvinen ym. 2007, 93 – 94, 148 – 150.)

Vanhemmuudessa on erilaisia riskitekijöitä, joiden seurauksena voi syntyä hyvin monenlaisia ongelmia. Yleisimpiä riskitekijöitä vanhemmuudessa ovat huonot perheen keskinäiset vuorovaikutussuhteet, riittämätön kyky huolehtia ja hoitaa lasta, vanhemman psyykkiset ongelmat, kuten esimerkiksi mielenterveyden ongelmat, synnytyksen jälkeinen masennus ja päihderiippuvuudet. Vanhempien alhainen koulutustaso, työttömyys, puutteet elinoloissa ja taloudellisissa asioissa sekä sosiaalinen eristyneisyys voivat myöskin vaikuttaa perheen ja lasten hyvinvointiin. (Järvinen ym. 2007, 92 – 94, 148 – 150.)

Vanhemmuuden laatu eli se, mikä olisi hyväksi lapsille sekä vanhemmille, voi heikentyä silloin, jos vanhempi kuormittuu liikaa ja vanhemman psyykkiset voimavarat heikentyvät. Vanhempi voi kokea itsensä riittämättömäksi suhteessa lapsen kasvatukseen ja huolenpitoon. Tällöin vanhemmalle voi syntyä kokemus, että hänellä on paljon ongelmia suhteessa lasten kasvatukseen. Vanhemmuutta siis koetellaan arjessa joka päivä, vanhemman pitää selvittää lasten keskinäisiä riitoja, vanhemman pitää siivota kodin arjessa syntyneitä sotkuja. Näitä arjen askareita pidetään pieninä ja normaaleina, mutta ne voivat joillekin vanhemmille olla hyvinkin iso haaste ja aiheuttaa stressiä. Stressillä on iso vaikutus vanhemmuuteen ja kasvatukseen, joita vanhemmat arjessaan käyttävät. (Kivijärvi & Rönkä & Hyväluoma 2009, 56 – 57.)

Eri tutkimuksissa on noussut esille, että vanhemmat, jotka stressaavat paljon, laiminlyövät lapsiaan esimerkiksi sillä, että he hoitavat lastaan vähemmän ja että he eivät näe arjessa hyviä, positiivisia asioita. On myös vanhempia, jotka saattavat käyttää stressitilanteissa kyseenalaisia kurinpitokeinoja, jotka eivät ehkä ole sallittuja, eikä lapselle hyväksi. (Kivijärvi & Rönkä & Hyväluoma 2009, 58.)

Lastensuojelun asiakasperheet tulevat siis perhetyön asiakkaaksi yleensä siinä vaiheessa, kun perheen ongelmat ovat jo kasautuneet ja kriisiytyneet. Harvoin on niin, että perheiden haasteet ja vaikeudet ovat perheen lapsista

johtuvia. Kun tarkastellaan ja arvioidaan perheen kokonaistilannetta, huomataan, että myös vanhemmuudessa on tuen ja ohjauksen tarvetta suhteessa lapsen kasvuun ja kehitykseen. Nykypäivän yhteiskunta asettaa vanhemmuudelle monenlaisia paineita. Vanhempien stressitaso kasvaa, eikä vanhemmilla ei ole välttämättä aikaa olla läsnä lapsille. Jos vanhemmalla ei ole aikaa olla lapselle läsnä, lapsi voi alkaa oireilla ja käyttäytyä ei toivotulla tavalla. Tällöin arjessa alkaa esiintyä haasteita, niin vanhemmalla kuin lapsellakin. Perhetyön asiakasperheiden vanhemmilla on yleensä erilaisia haasteita omassa vanhemmuudessaan suhteessa lapsen kasvuun ja kehitykseen. Perhetyön työskentelyn tavoitteet rakentuvat vahvistamaan vanhempien omaa toimintakykyä.

5 KEHITTÄMISTUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuksen tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymys

Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa helposti hyödynnettävää tietoa lastensuojelun perhetyön asiakasperheiden kokemuksista perhetyön työskentelystä ja lastensuojelun perhetyön ymmärtämisestä asiakkaan näkökulmasta tarkasteltuna. Lisäksi tavoitteena on, että työn tuloksia voidaan käyttää lastensuojelun perhetyön kehittämistarpeisiin. Tutkimuskysymys on, millaisia kokemuksia perheillä on lastensuojelun perhetyöstä? Asiakasperheiden kokemukset lastensuojelun perhetyön työskentelystä ovat tärkeää tietoa, jotta pystyisimme vastaamaan mahdollisimman hyvin asiakasperheiden tarpeisiin ja näin myöskin perhetyön työskentelyn vaikuttavuus voisi parantua.

5.2 Tutkimusmenetelmä ja kokemustiedon keräys

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen kehittämistutkimus, joka sisältää lauseita ja sanoja. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole pyrkiä yleistykseen, kuten määrällisissä tutkimuksissa. Tutkimuksen päämääränä on löytää mielenkiintoinen tulkinta ja ymmärtää ilmiötä. (Kananen 2008, 24 – 25.)

Laadullisissa tutkimuksissa kerätyt aineistot ovat jäsentymätöntä tekstiä, jota yleensä on paljon enemmän kuin tutkimuksen raporttiin voi mahduttaa. Aineiston luonteeseen liittyykin kvalitatiivisen analyysin keskeinen metodologinen

ongelma, koska aineiston tulkintojen teolle ole olemassa mitään standardoitua analyysimenetelmää. (Räsänen 2006, 168.)

Laadullisessa tutkimuksessa tavoitteena on todellisen elämän kuvaaminen. Tutkimuksessa pyritään kokonaisvaltaiseen ymmärrykseen tutkimuksen kohteena olevasta asiasta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 161.)

Tutkimuksessani perheet tuottivat haastattelutehtävästä materiaalia. Vanhemmat tuottivat elämästään aikajanan, johon he kuvasivat sekä kirjoittavat oman tarinansa. Laadullisen kehittämistutkimukseni lähestymistapa on narratiivinen. Perheiden tehtävien tuotoksien pohjalta kokoon yhteenvedon heidän kokemuksistaan lastensuojelun perhetyöstä.

Tutkimukseni tutkimusmenetelmänä käytän narratiivista lähestymistapaa, jossa aineistoa on tarkasteltu vanhempien kertomien kokemusten pohjalta. Tutkimuksen on mahdollista kehittää lastensuojelun tehostetun perhetyötä siten, että perhetyö vastaisi parhaalla mahdollisella tavalla asiakasperheiden tarpeisiin ja sitä myötä myös tehostetun perhetyön vaikuttavuutta perheissä voisimme parantaa Kainuun perhetyössä.

Hyvärisen ja Löyttyniemen (2005, 191) mukaan narratiivisella eli kerronnallisella haastattelulla tarkoitetaan haastattelua, jossa tutkija antaa tilaa kertomiselle ja mahdollisesti esittää kerrontaa tukevia kysymyksiä. Tutkimuksessani narratiivinen tutkimusote näkyi aineiston keruussa siten, että vanhemman haastattelumuoto oli narratiivinen. Haastattelussa käytin kerrontaan tukevia kysymyksiä ja samalla vanhemmat tekivät perhetehtävää kertoen, kirjoittaen ja piirtäen, kukin omalla tavallaan.

Narratiivisesta tutkimuksesta voidaan siis käyttää nimitystä kerronnallinen tutkimus, joka keskittyy kertomuksien, kuten esimerkiksi tarinoiden, elämäkertojen, juttujen tutkimiseen. Mitä tahansa kerronnallista materiaalia, kuten esimerkiksi haastatteluja, tekstejä ja kuvakertomuksia voidaan hyödyntää aineistona narratiivisessa tutkimuksessa. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Yläne & Paavilainen 2011, 94.)

Kertomuksien tutkimiseen on olemassa monenlaisia syitä. Kertomus voi olla muun muassa vuorovaikutuksen väline, ja sen avulla voidaan jakaa ja tehdä ymmärrettäväksi kokemuksia. (Hyvärinen 2006, 1.) Kertomuksien ajatellaan peilaavan ihmisen omakohtaista kokemusta sekä sisäistä maailmaa. Ronkaisen ym. (2011, 94) mukaan kerronnallisuus voidaankin nähdä välineenä kokemusten kirjoittamisena tarinaksi. Näin ollen kerronnallisella tutkimusotteella voidaan tavoitella omakohtaisia kokemuksia ja elämyksiä.

Hyvärinen (2006, 2) on määritellyt kertomuksen olevan kokemuksen tärkeä välittäjä. Tulee kuitenkin muistaa, että kertominen ja kertomukset ovat aina kulttuurisesti jäsenyneitä, ja näin ollen yksilöllisyys ja subjektiivinen merkitys ovat saavutettavissa avaamalla kertomuksen sosiaalisesti jaettu kerros. Narratiivisuudella tarkoitetaan siis tutkimuksen lähestymistapaa, jossa kertomukset ovat sekä tiedon välittäjä, että rakentaja. Narratiivisuuden synonyyminä voidaan käyttää tarinallisuutta. Hyvärinen ja Löyttyniemi (2005, 189) taas käsittävät tarinan ja kertomuksen ovat toisistaan erillisinä käsitteinä. Heidän mukaan tarina on satu, josta voi olla useampia toisistaan eriäviä kertomuksia.

Narratiivisuus ja sen lähikäsitteet ovat laajasti käytössä tutkimuksen eri alueilla kuten esimerkiksi yhteiskuntatieteissä, psykologiassa, kasvatustieteissä ja taloustieteissä sekä myös terveystutkimuksessa. Narratiivisuuden käsite on monisyinen ja sitä käytetään sekä tutkimuksissa, että kasvavissa määrin käytännön työn välineenä. (Heikkinen 2007, 144.)

Narratiivisuus on siis käsitteenä monisyinen. Näin ollen, sille ei ole olemassa yhtä ainoaa ja oikeaa tapaa sen soveltamiseen. Tutkimusmenetelmänä sen käyttö on lisääntynyt käyttäytymis- ja yhteiskuntatieteissä. Hyvärinen ja Löyttyniemi (2005) avaavat narratiivisuuden käsitteen monimuotoisuutta Catherine Kohler Riessmanin (2008) on jäsenyyksen kautta. Riessmanin narratiivisuuden jäsenyyksessä on kolme mallia, joiden mukaan kertomukset on käsitetty tutkimuksissa. Niistä ensimmäisen mallin tavoite on kerätä haastattelun ja muiden lähteiden avulla koko ihmisen elämäkerta. Toiseen malliin sisältyvät tiettyä kokemusta tai tapahtumaa havainnollistavat lyhyet kertomukset, joilla on suullisen kertomuksen rakenteelle ominaiset piirteet: tilanne, henkilöt sekä juoni. Tällaisille kertomuksille tyypillistä on, että ne antavat vastauksen yhteen kysymykseen ja ilmentävät kertojan yhtä kokemusta. Kolmanteen malliin

Riessman sisällyttää haastattelun aikana syntyneitä laajoja kertomuksia elämästä, jotka ”kattavat pitkiä puheenjaksoja ja haastattelun vuorovaikutusta”. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 192 – 193.) Tutkimuksessani kertomukset on käsitetty Riessmanin toisen mallin mukaan vanhemman kokemuksen ilmentjänä ja kertojana.

Heikkisen mukaan (2007, 145) narratiivinen tutkimusaineisto on siis suullista tai kirjallista kerrontaa, joka vaikeimmassa merkityksessään edellyttää kertomukselle tunnusomaisia piirteitä kuten tarinan alku, keskikohta, loppu sekä juoni. Heikkinen toteaa, että yksinkertaisimmillaan tutkimusaineiston narratiivisuudella voidaan tarkoittaa kaikkea kerrontaan perustuvaa aineistoa.

Paananen (2008, 19 – 39) on käsitellyt elämänkerrallis - narratiivista tutkimustapaa. Paananen toteaa elämänkerrallis – narratiivisen tutkimuksen metodologisen lähestymistavan kytkeytyvän konstruktivistiseen tutkimusotteeseen. Narratiivisuus liittyy Paanasen mukaan tutkimusaineiston laatuun. Tutkimuksessani haastattelun avulla kerättyihin kertomuksiin sekä myös aineiston käsitteilytapaan siinä mielessä, että olen itse tutkijana tuottanut aineiston pohjalta ja siihen perustuen uuden kertomuksen.

Kertomuksen määrittelemisen ei siis ole yksiselitteistä. Toiset tarkoittavat niillä laajoja elämäkertoja, toiset pienempiä tai suurempia kertomuksia. Tutkimuksessani tarkoitan kertomuksella vanhemman kertomaa tarinaa, ajatuksia ja kokemuksia lastensuojelun perhetyöstä. Tutkimuksessani olen koonnut haastatteluista yhden narratiivin eli olen koonnut haastattelun vastauksista yhden tarinan.

5.3 Aineiston keruumenetelmä

Haastattelussa käytin havainnollistettua haastattelua, perhetehtävää; vanhemmat tekevät omat ja perheen lapset ikähuomioiden omat. Tutkimukseeni osallistui vanhempi. Alkuperäisen suunnitelman mukaan haastatteluun osallistuisi vanhempien lisäksi perheiden lapset. Perheiden lapset eivät osallistuneet haastatteluun. Perheiden lapsien osallistumiseen on voinut vaikuttaa myös tutkimusaiheen arkaluontoisuus ja se että sitä voi olla lapsen hyvin vaikea käsitellä.

Pyysin vanhempia tuottamaan ”elämän janan” piirtämällä, kirjoittamalla, jossa he kuvaavat lastensuojelun perhetyön työskentelyn jakson perheessä. Tutkimuksen aiheen arkaluontoisuuden ja henkilökohtaisuuden vuoksi, siitä voi olla vaikeaa keskustella ja lähteä avaamaan. Tämän vuoksi valitsin havainnollistetun haastattelun. Ajattelin, että sen avulla vanhempien saattaisi olla helpompi avata perheen hyvinkin arkoja ja henkilökohtaisia asioita. Ajattelin myös, että haastattelutilanne olisi luontevampi.

Vanhemmat tekivät perhetehtävää, ”elämän janaa” isolle paperille esittämieni haastattelua ohjaavien kysymysten avulla. Kävimme keskustelua samalla, kun vanhempi teki tehtävää. ”Elämän jana” alkaa siitä, milloin lastensuojelun perhetyö on perheessä alkanut ja päättyy siihen, kun lastensuojelun perhetyö on päättynyt perheessä.

Haastattelun ihan aluksi annoin vanhemmille suostumuslomakkeen allekirjoitettavaksi. Suostumuslomakkeessa kerrotaan, että osallistumalla haastatteluun he antavat suostumuksensa käyttää esille nousutta tietoa opinnäytetyössä. Lomakkeessa kerrotaan myös, että tutkimuksessa ei kerätä nimiä tai henkilötunnuksia. Kerroin perheelle, että olemme kehittämässä lastensuojelun perhetyötä ja että osallistumalla tähän heillä on mahdollisuus olla vaikuttamassa ja tuomassa näkemyksiään esille.

Tutkimuksessa käytin toiminnallista haastattelua, perhetehtävää. Kutsuin perheet tapaamiseen, jossa he tekivät kukin omalla tavallaan aikajanan omasta elämästään ja sen avulla kuvasivat perheen omaa tarinaa liittyen lastensuojelun perhetyön työskentelyn eri vaiheisiin. Tutkimuksessa haastatteluun osallistui jokaisesta perheestä yksi vanhempi. Kehittämistutkimukseen osallistuneiden perheiden nimiä ei tule esille ja kokemustieto käsitellään anonymisti. Kehittämistutkimuksen päätyttyä kaikki tutkimusaineisto tuhoetaan.

5.4 Haastateltavat ja heidän valinta

Opinnäytetyön tutkimukseen osallistujat ovat Kainuun sotien lastensuojelun perhetyön asiakasperheitä. Tein kirjeen lastensuojelun perhetyön asiakasperheiden vanhemmille, jonka toimistosihteeri lähetti 55:lle lastensuojelun perhetyön asiakkaalle, joilla on jossakin vaiheessa ollut tai on parhaillaan lastensuojelun perhetyötä. Kirjeessä pyysin perheitä ilmoittautumaan minulle. Tutkimus tehtiin kolmelle perheelle, jotka ilmoittautuivat minulle.

Asiakasperheiden osallistumishalukkuuteen on voinut vaikuttaa arkaluonteinen ja henkilökohtainen tutkimusaihe. Tutkimusaihe on hyvin arkaluonteinen, eikä vanhempien välttämättä ole helppoa lähteä avaamaan omaa kenttäänsä hyvin kipeääkin elämänvaihetta vieraalle ihmiselle. Tutkimuksen kannalta sekä tehostetun perhetyön kehittämisen näkökulmasta on tärkeää, että kolme vanhempaa halusivat osallistua tutkimukseen ja kertoa kokemuksistaan aiheen arkaluontoisuuden huomioon ottaen.

5.5 Aineiston analyysimenetelmä

Havainnollistettua haastattelua, ”perhetehtävää” vein eteenpäin ohjaavilla teemakysymyksillä (taulukko 1), alkuvaihe, muutos, merkitykselliset ja merkityksettömät asiat perhetyön työskentelyn erivaiheissa ja lopetusvaihe sekä perheen muun tuen tarve. Ohjaavien kysymysten avulla pyrin saamaan vastauksia perheiden kokemuksista lastensuojelun perhetyön työskentelyn sisältöön ja erivaiheisiin liittyen.

Tässä tutkimuksessa on käytetty narratiivista analyysiä. Tutkimus ei siis luokittele aineistoa, vaan muodostaa aineiston perusteella uuden kertomuksen sekä nostaa esiin keskeiset teemat.

Taulukko 1. Tutkimusmetodologiset valinnat

Tutkimuskysymys	Narratiivinen lähestymistapa	Teemat	Haastattelukysymykset	Analyysi
Millaisia kokemuksia perheillä on lastensuojelun perhetyöstä?	Havainnollistettu haastattelu	Alkuvaihe	Miksi lastensuojelun perhetyö on alkanut perheessä? Koitteko itse, että teillä oli lastensuojelun perhetyön tuen tarve? Mitä haasteita perheessä ja vanhemmuudessa oli ollut? Miten te koitte lastensuojelun perhetyön aloituksen ja työntekijät?	Narratiivinen analyysi
		Muutos	Tapahtuiko muutoksia perheessä, perheen arjessa, lasten arjessa, vanhemmuudessa, parisuhteessa lastensuojelun perhetyön aikana? Millaisia muutoksia? Tapahtuiko muutokset työskentelyn seurauksena? Mainitkaa, mitä perhetyöntekijän kanssa teitte eri tavalla/uudella tavalla kuin ennen. Mitä teitte perhetyöntekijän kanssa?	
		Merkitykselliset asiat työskentelyssä	Mikä työskentelyssä oli tärkeää/merkityksellistä teille? Miksi?	
		Merkityksettömät asiat työskentelyssä	Oliko työskentelyssä mielestänne jotakin ihan turhaa? Miksi?	
		Odotukset / Toiveet	Mitä olisitte toivoneet tai odottaneet lastensuojelun perhetyöltä, joka jäi puuttumaan?	
		Lopetusvaihe Tuen tarve	Riittikö lastensuojelun perhetyön tuki, tarvittiinko lisäksi muuta tukea? Miksi?	
			Mitä muuta haluatte kertoa?	

Heikkinen (2007, 145) on viitannut Polkinghorneen (1995) avatessaan aineiston käsittelytapaa ja tapa jakaa narratiivisen aineiston käsittely kahteen toisistaan erilaiseen kategoriaan, narratiivien analyysi ja narratiivinen analyysi. Narratiivien analyysillä on kertomusten luokittelua tapaustyyppettä, metaforia tai kategorioita apuna käyttäen. Narratiivinen analyysi taas painottaa uuden kertomuksen tuottamista, jonka pohjana on aineiston kertomukset. Narratiivinen

analyysi ei siis luokittele aineistoa, vaan määrittelee uuden kertomuksen aineiston perusteella ja tuo esiin sen keskeiset teemat. (Heikkinen 2007, 145.)

5.6 Kehittämistehtävän eettisyys

Tutkimuksen tekemiseen liittyvät myös eettiset kysymykset, jo tutkimusaiheen valinta on eettinen kysymys. Tutkijan pitää miettiä ja tehdä valintoja jo tutkimusta tehdessään.

Kun tutkimus kohdistuu ihmisiin, sen eettinen perusta on silloin ihmisoikeudet. Ihmisiin kohdistuvassa tutkimuksessa tutkijan on selvitettävä, miten tutkimukseen osallistuvien henkilöiden suostumus hankitaan, millaista tietoa heille annetaan ja millaisia mahdollisia riskejä tutkimukseen osallistumiseen voi liittyä sekä myös kertoa ne ymmärrettävästi tutkimukseen osallistujille. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 27 – 28.)

Tutkimukseni aihe on herkkä, arkaluontoinen ja henkilökohtainen. Tutkimukseen osallistuminen tulee olla vapaaehtoista ja heillä tulee myös olla tutkimuksen tavoitteesta sekä luonteesta riittävästi tietoa saatavilla. Tutkijan velvollisuus on tutkimukseen osallistuvien ihmisten kunnioittaminen ja heidän yksityisyytensä suojaaminen sekä tutkimuksen luotettavuuden turvaaminen. Ennen haastattelua kerroin tutkimukseen osallistujille tutkimuksen lähtökohtia, tutkimuksen kulusta sekä sen tarkoituksesta. Tutkimusaiheen arkaluontoisuuden vuoksi pyrin luomaan haastattelutilanteesta mahdollisimman rauhallisen kiinnittämällä huomiota haastattelupaikan valintaan, ja tärkeää oli antaa haastateltaville aikaa. Havainnollistetun haastattelun perhetehtävään liittyvät ohjaavat kysymykset annoin heille siinä vaiheessa, kun haastateltava oli allekirjoittanut suostumuksensa tutkimukseen osallistumiseen ja näin ollen olin saanut heidän suostumuksensa osallistua tutkimukseen.

Tutkijan oma arvomaailma vaikuttaa tutkittavan ilmiön ymmärrykseen. Täydellistä puolueettomuutta ei ole mahdollista saavuttaa, koska tutkija ja tutkittava asia ovat kytköksissä toisiinsa. Kokonaisvaltainen tutkimustulos voidaan saavuttaa, kun otetaan huomioon edellä mainitut seikat. (Hirsjärvi ym. 2009, 160 – 162, 229 - 230.)

Tutkimukseni eettisyyttä lisää se, että saatekirjeet 55:lle lastensuojelun perhetyön asiakasperheelle postitti perhetyön sihteeri. Näin ollen en ole tutkijana

pystynyt vaikuttamaan asiakasperheiden valitsemiseen. Toimenpiteellä estettiin henkilötietojen siirtyminen asiattomien haltuun.

Tutkimuksen luotettavuus kertoo, onko tutkimus eettisesti korkeatasoinen. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää yksityiskohtainen kuvaus tutkimuksen toteuttamisesta, kaikista tutkimuksen vaiheista. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 141.) Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttavat myös tutkimuksen validius eli onko tutkimuksessa tutkittu sitä, mitä on luvattu ja reliabiliteetti eli tutkimustulosten toistettavuus (Hirsjärvi ym. 2009, 231; Tuomi & Sarajärvi 2013, 136).

Tässä tutkimuksessa oli tarkoitus selvittää, kuinka kainuulaiset lastensuojelun perhetyön asiakkaat ovat kokeneet perhetyön työskentelyn. Tarkoituksena oli saada tietoa perheiden kokemuksista lastensuojelun perhetyöstä: mikä työskentelyssä ollut hyvää, mikä ollut turhaa, mitä he olisivat odottaneet ja toivoneet ja mitä pitäisi olla työskentelyssä, joka on jäänyt puuttumaan. Näihin asioihin tutkimus tuotti vastaukset eli oli tutkittu sitä mitä pitikin.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimukseen ilmoittautui kolme vanhempaa, kaikki he olivat perheen äitejä. Jokaisen tutkimukseen osallistuneen perheen taustat ja lähtökodot olivat hyvin erilaiset. Kaikissa elämänkulun kertomuksissa yhteinen tekijä oli se, että kyseessä olivat yksinhuoltajavanhemmat. Yksi tutkimukseen osallistuneista vanhemmista oli etävanhempi. Selkeää oli myös se, että avuntarvitsija perheessä on ollut vanhempi.

Havainnollistettu haastattelu pohjautui seuraaviin kysymyksiin: mikä työskentelyssä ollut hyvää, mikä ollut turhaa, mitä he olisivat odottaneet ja toivoneet ja mitä pitäisi olla työskentelyssä, mikä on jäänyt puuttumaan. Kysymykset olivat sidoksissa toisiinsa, ja niihin palattiin haastattelun aikana useamman kerran.

Havainnollistetussa haastattelussa vanhemmilla oli käytössä isot paperit sekä erilaisia värikyniä. "Elämän janan" tuottaminen perille osoittautui hankalaksi, joten osittain saatiin tuotosta paperille ja osittain kirjoitin muistiinpanoja haastattelun aikana.

Lastensuojelun perhetyön työskentely oli alkanut perheissä, koska perheiden lapsesta oli tehty lastensuojeluilmoituksia. Ilmoittajilla oli ollut huoli lapsen kasvusta ja kehityksestä. Vanhemmat kertoivat, että perhetyön aloittamiseen on liittynyt haastava elämäntilanne. Syitä, miksi lastensuojelun perhetyö oli aloitettu perheissä, olivat vanhemman jääminen yksin lapsen kanssa, jolloin lapsi ja vanhempi tarvitsi erityistä tukea, lapsen saaminen yksin, johon liittyi epävarmuus vanhempana vauvan hoitoon liittyvissä asioissa sekä varhaiskasvatuksessa oli huoli lapsen kasvusta ja kehityksestä ja lapsesta tehty lastensuojeluilmoituksia. Lastensuojelu on velvoittanut, että heidän on otettava vastaan perhetyötä.

Huomioitavaa oli se, että vanhemmilla oli itsellä kokemus, että heillä tuen tarve ja haasteita oli arjessa. Ristiriitaista oli sikäli, että toisaalta vanhemmat ajattelivat, että he pärjäävä ja selviytyvät arjesta itsenäisesti, ilman tukea:

...haasteita on myös kotona. En saa asetettua rajoja, vaan lapsi on pomo. Mutta kun olen luovinut lapsen kanssa, niin ristiriitoja ei ole niin tullut kotona. Työntekijät kyllä taisivat ajatella, että työskentely johtaa huostaanottoon...

Keskustelimme perhetyön aloittamisen ajankohdasta, tarjottiinko tukea perheen mielestä oikea-aikaisesti. Vanhempien mielestä perhetyötä ei ollut tarjottu perheelle oikea-aikaisesti. Vanhemmilla oli kokemus, että perhetyön työskentely olisi pitänyt aloittaa aikaisemmin, perheiden haasteet eivät ehkä olisi ehtineet pitkittyä ja monimutkaistua. Perheiden elämäntilanteissa on ollut useampia hetkiä, jolloin tukea olisi tarvinnut. Usein elämän käännekohtat osuivat päällekkäin sekä monet erilaiset, mutta samanaikaiset muutokset elämässä.

Perhetyön työskentelyn aikana perheissä kävi useampia työntekijöitä ja työntekijät kävivät perheessä vähintään kolme kertaa viikossa. Työntekijän ja perheen välillä on ollut hieman vaikea saada luottamuksellista suhdetta, koska työntekijöitä oli useampia, eikä ollut niin sanottua vakituista omaa työntekijää. Eräs vastaajista kiteytti asian:

...meillä kävi kolme eri työntekijää. Tuntui, että luottamus oli hukassa...

Toisaalta lastensuojelun perhetyötä on tehty myös kerran viikossa, jolloin työskentely oli ollut tukihenkilö tyyppistä ja työskentely oli kohdistunut lapsen kanssa toimimiseen:

...lapsi tarvitsi aikuisen, joka vie kotoa pois, kuuntelee alkavan teiniän mukanaan tuomia huolia ja murheita, neuvoa kotitöiden tekemisessä...

Keskustelimme perhetyön työskentelyn aikana tapahtuneista muutoksista perheessä; lapsen arjessa ja vanhemmuudessa, vai tapahtuiko muutoksia ollenkaan. Perhetyön työskentelyn aikana oli tapahtunut muutoksia vanhemmissa itsessään ja omissa ajattelutavoissa, mikä lisäsi perheen omaa toimijuutta. Perhetyön työskentelystä perheet olivat saaneet lapsen kasvatukseen ja vanhemmuuteen liittyviä käytännön neuvoja sekä olivat tehneet lapsiperheen arjen askareita yhdessä perhetyön työntekijän kanssa. Aina ei ole helppoa vanhemmalle olla arjessa systemaattinen ja johdonmukainen sekä toteuttaa perhetyön kanssa harjoiteltuja keinoja:

... muutoksia ei juuri ole tapahtunut arjessa. Koen, että omissa ajattelutavoissani on tapahtunut muutosta; olen huomannut, että minulla on ihana lapsi...

...alettiin harjoittelemaan työntekijöiden käyntien aikana rajojen asettamista ja siihen keinoja, lapsen ruokavalio asioita, päivärytmiä ja tabletin käytön rajoittamista. Kun olimme kahdestaan lapsen kanssa, minä enemmän luovin tilanteita, niin lapsi ei saa raivoja...

...Työntekijät neuvoivat ihan alusta alkaen lapsiperheen arjen asioiden hoitamiseen liittyvissä asioissa; hoidettiin yhdessä asiointikäyntejä. Sain työskentelyn aikana hyviä neuvoja, jotka ovat meillä käytössä vielä tänä päivänäkin...

Vanhempien kokemuksen mukaan perhetyön työskentelyssä tärkeintä oli ollut oman vanhemmuuden vahvistamisen ja perheen oman toimintakyvyn lisääntyminen. Perhetyön työskentelyn päättyessä vanhemmalla olisi tunne, että hän pärjää ja selviää arjessa. Eräs vanhempi kiteytti asian:

...että vanhempi voisi ajatella, että minulla on ihana lapsi...

Vanhempien kokemuksen mukaan perhetyön työskentelyssä oli turhiakin asioita. Perhetyön työskentelyssä turhana pidettiin rajoittamistilanteita kotikäynnin aikana eli kun vanhempi ei pysty asettamaan lapselle rajoja tilanteissa, niin työntekijä on tehnyt rajojen asettamisen vanhemman puolesta. Rajoittamistilanteet ovat tuntuneet hankalilta, koska lapsi ”raivostuu” ja myös aiheuttanut haasteita lapsen käytökseen. Vanhemman kiteytys asiaan:

...onko tarpeen mukaista tai rajoitetaanko liiaksi? tehdäänkö asioista liian suuria...?

Keskustelimme pitkään lastensuojelun perhetyöhön liittyvistä toiveista ja odotuksista. Perhetyön työskentelyssä tärkeimpiä asioita on perheen kuulluksi tuleminen. Perheillä oli kokemus, että he eivät olleet mielestään tulleet kuulluksi niin lastensuojelun sosiaalityöntekijän kuin perhetyön työntekijän taholta. Kuulluksi tulemisen puuttuminen liittyi perhetyön työskentelyn eri vaiheisiin, mikä näkyi muun muassa perhetyön työskentelyn aloituksessa. Perhetyö oli alkanut siten, että perhe ei välttämättä itse ollut työskentelyyn ollut valmis tai perhe olisi toivonut, että heille olisi tarjottu lastensuojelusta perhetyötä jo aikaisemmin. Perhetyö päättyi liian aikaisin tai perheen omasta mielestä kesken. Kun perhe ei ole tullut kuulluksi perhetyön aloituksessa tai väliarvioinneissa, voi vanhemmalle syntyä kokemus, että perhetyön käynnit ovat perheen kiusaamista ja että niistä vain ahdistuu entisestään:

...perhetyö päättyi kesken tarpeiden. Olin vasta menettänyt oman isäni, tuki olisi ollut tarpeen...

...perhetyö päättyi, koska lähivanhempi ei kokenut tarvetta. En ole varma kysyttiinkö lapselta, joka kuitenkin jo riittävän iso kertomaan mielipiteensä. Kun perhetyö päättyi mielestäni lapselle tuli takapakkia...

Vastaajien mukaan silloin, kun toinen vanhemmista asuu toisella paikkakunnalla, vanhempi ei välttämättä ole tullut kuulluksi suhteessa perhetyön työskentelyyn. Tällöin vanhempi on epätietoinen eikä ollut ajan tasalla perhetyön työskentelyn eri vaiheista:

...Voisiko perhetyön työskentelyn aikana myös etävanhempaa kuulla? Olisin kaivannut perhetyön työskentelystä tietoa. Voisiko perhetyön työntekijä olla yhteydessä myös etävanhempaan, kun on yhteishuoltajuus...?

Lastensuojelun tehostetun perhetyön työskentely on intensiivisistä ja kotikäyntejä on useita viikossa. Näin ollen se vaatii vanhemmalta paljon, jolloin se myös herättää monenlaisia tunteita niin vanhemmissa kuin työntekijöissäkkin:

...turhautumista oli varmasti puolin ja toisin, niin työntekijöillä kuin minullakin. Tilanteita oli paljon ja koin kotikäynnit usein hyvin kaoottisina. Välillä tuntui, että työntekijät provosoituivat...

Tutkimuksessa nousi esille, että lastensuojelun perhetyö ei ole ollut riittävää, vaan lastensuojelun perhetyön lisäksi perheissä oli muitakin lastensuojelun avohuollon tukitoimia; tukiperhe ja tukihenkilö. Eräs vastaaja kiteytti vastauksen näin:

... 10 kuukautta meni, että hyväksyin. Minulla ei ole riittävästi voimavaroja haastavan lapsen kanssa toimimiseen ja vanhemmuuteen...

Maikki-äidin tarina

Perheessämme alkoi perhetyö, koska meidän perheessä oli haastava elämäntilanne. Varhaiskasvatuksessa oli huolta lapsen kasvusta ja kehityksestä sekä minun vanhemmuudesta ja jaksamisesta. Itse en oikein kokenut, että olisimme tarvinneet perhetyötä, koska tavallaan meillä arki kotona sujui. Mutta olihan meillä kuitenkin haasteita kotona. Minä en saanut laitettua lapselle rajoja ja vaikeissa tilanteissa annoin lapsen päättää, niin vältyttiin kaaokselta ja lapsen rai-varilta.

Meillä kävi useampi työntekijä ainakin kolme kertaa viikossa. Minun oli vaikea saada luottamusta työntekijöihin, koska työntekijöitä oli useampi. Välillä perhetyön käynnit tuntuivat kiusaamiselta ja ahdistavalta, työpäivän jälkeen en olisi millään jaksanut, turhautti. Turhautumista oli varmasti puolin ja toisin, niin työntekijöillä kuin minullakin. Tilanteita oli paljon ja koin kotikäynnit olivat usein hyvin kaoottisia.

Perhetyön ja lastensuojelun yhteisissä palaverissa, joissa mietittiin perhetyön työskentelyn jatkoa, minulla oli tunne, ettei minun ääntä oikein kuunneltu. Sosiaalityöntekijä määritti.

Kuitenkin pikkuhiljaa aloin huomaamaan omassa vanhemmuudessani muutosta, olin varmempi ja ennen kaikkea omassa ajattelutavassani huomasin muutosta. Aloin huomaamaan lapsessani hyviäkin asioita. Aloimme yhdessä työntekijöiden kanssa harjoittelemaan rajojen asettamista lapselle, ruokavalioon liittyviä asioita, opeteltiin hoitamaan asioita. Sain monia hyviä neuvoja, jotka minulla on käytössä vieläkin.

Perhetyön lisäksi meillä oli tukiperhe ja tukihenkilö. Tukiperheellä tuettiin minun omaa jaksamista, kun

meillä ei ollut tukiverkostoa. Lapsi kävi kerran kuu-
kaudessa viikonlopun tukiperheessä.

Perhetyö päättyi siihen, että sosiaalityöntekijä soitti
minulle ja ilmoitti perhetyön päättyvän. Minulla oli vai-
kea vaihe elämässä, olin juuri menettänyt minulle lä-
heisen ihmisen ja minusta tuntui, että perhetyö päättyi
liian aikaisin. Minusta perhetyön päättyessä vanhem-
malla pitäisi olla tunne, että hän pärjää ja selviää ar-
jessa lapsen kanssa.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Haastattelutapaamisella keskustelu painottui lastensuojelun perhetyön työ-
skentelyn sisältöön; millaista perhetyötä perheissä ollut ja toisaalta millaista
perhetyön pitäisi olla, jotta se vastaisi mahdollisimman hyvin perheiden tarpei-
siin. Tavoitteena on halu tehdä parempaa ja kehittää. Lapsen edulla tarkoite-
taan lapsen kasvua sellaisessa ympäristössä, joka tukee lapsen tervettä kas-
vua ja kehitystä. Näin ollen lapsen etu on myös vanhempien tukemista ja aut-
tamista arjessa; lapsen kasvatuksessa, huolenpidossa ja myös ongelmien ha-
vaitsemisessa. Tärkeää on myös, että ongelmat havaitaan ja niihin reagoi-
daan riittävän varhaisessa vaiheessa. (Lastensuojelulaki, 4. §.)

Perhetyön oikea-aikaisuus ja riittävän varhainen tuki tai puuttuminen. Kun per-
hetyön työskentely aloitetaan oikea-aikaisesti, korostuu varhaisen tuen ja
puuttumisen tärkeys. Järvisen ym. (2007, 44) mukaan lastensuojelun asiakas-
perheet tulevat perhetyön asiakkaaksi yleensä silloin, kun perheen ongelmat
ovat jo kasautuneet ja kriisiytyneet.

Tutkimuksessa lastensuojelun perhetyön työskentely oli alkanut perheissä,
koska perheiden lapsesta oli tehty lastensuojeluilmoituksia. Ilmoittajilla oli ollut
huoli lapsen kasvusta ja kehityksestä ja perheissä oli ollut haastava elämänti-
lanne. Haastatteluissa nousi myös esille, että perhetyö ei ole alkanut oikea-ai-
kaisesti, vaan olisi toivonut perhetyön työskentelyn alkaneen jo aikaisemmin.
Toisaalta tutkimuksessa tuli esille, ettei vanhempi välttämättä koe perhetyötä
tarpeelliseksi, kun sitä lastensuojelusta perheelle tarjotaan. Järvisen ym.

(2007, 44) mukaan lastensuojelun sosiaalityössä perheet voidaan velvoittaa ottamaan perhetyö vastaan. Perhetyön avulla voidaan puuttua perheen elämään, kun perheen tilanne ja olosuhteet eivät takaa lapselle turvallista kasvua ja kehitystä. Lastensuojelu voi siis velvoittaa, vaikka vanhemmat eivät itse huomaisi perheessään olevan avun ja tuen tarvetta.

Perhetyön työskentelyn aikana vanhemmuudessa oli tapahtunut muutoksia, joten työskentely oli vastannut vanhemmuuden haasteisiin ja sen tukemiseen. Muutokset olivat tapahtuneet ennen kaikkea vanhemmissa itsessään ja omissa ajattelutavoissa. Vanhemmuuden vahvistuminen lisäsi siis perheen omaa toimijuutta. Saarnio (2004, 248) on todennut, että perheen ollessa muutoksessa työskentelyn on tärkeää keskittyä perheen voimavarojen tukemiseen ja heidän oman elämänhallinnan säilymiseen.

Kuulluksi tulemisen puuttuminen liittyi perhetyön työskentelyn eri vaiheisiin, mikä näkyi muun muassa perhetyön työskentelyn aloituksessa. Perhetyö oli alkanut siten, että perhe ei välttämättä itse ollut työskentelyyn ollut valmis tai perhe olisi toivonut, että heille olisi tarjottu lastensuojelusta perhetyötä jo aikaisemmin. Perhetyö päättyi liian aikaisin tai perheen omasta mielestä kesken. Perhetyö on siis parhaimmillaan sitä, että perheeseen tulleen avun ja tuen tarpeeseen pystytään vastaamaan oikea-aikaisesti ja kun perhe ottaa perhetyön avun vastaan, tulee perheelle myöhemmin tunne omien voimavarojen vahvistumisesta sekä oman toimintakyvyn lisääntymisestä (Uusimäki 2005, 10).

Kun perhe ei ole tullut kuulluksi perhetyön aloituksessa tai väliarvioinneissa voi vanhemmalle syntyä kokemus, että perhetyön käynnit ovat perheen kiusaamista ja että niistä vain ahdistuu entisestään. Hurtigin (2003, 27) mukaan lastensuojelun perhetyössä tuki ja kontrolli ovat avoimesti läsnä. Ennen kaikkea kontrollin vuoksi perhe voi kokea perhetyön pelottavana, ahdistavana ja turhauttavana, varsinkin jos vanhempien oma motivaatio perhetyön työskentelyyn ja yhteistyöhön on vähäinen.

Kysyttäessä, mitä perhetyön työskentelystä puuttui tai mitä perheet olisivat toivoneet, keskeisimmäksi nousi kuulluksi tulemisen tarve. Nyt kuulluksi tulemisen puuttuminen liittyi niin lastensuojelun sosiaalityöntekijään kuin perhetyön työntekijäänkin. Kuulluksi tulemisen puuttuminen liittyi perhetyön työskentelyn

eri vaiheisiin. Perhetyön aloittaminen ja lopettaminen ei aina välttämättä tapahdu oikea-aikaisesti perheen näkökulmasta tarkasteltuna.

Lastensuojelun perhetyön tuki yksinään ei ole ollut perheille riittävää, vaan rinnalle on tarvittu myös muita tukimuotoja, kuten esimerkiksi tukiperhe ja tukihenkilö. Lapsiperheiden kotipalvelu ei noussut esille tukimuotona.

Lastensuojelun perhetyön työskentely perheessä kestää yleensä pitkään, koska lastensuojelun asiakasperheet tulevat perhetyön asiakkaaksi yleensä vasta siinä vaiheessa, kun perheen ongelmat ovat jo kasautuneet ja kriisiytyneet (Järvinen ym. 2007, 44). Lastensuojelun tehostetun perhetyön työskentely vaatii vanhemmalta paljon, jolloin se myös herättää monenlaisia tunteita niin vanhemmissa kuin työntekijöissäkkin. Työskentely voi turhauttaa niin vanhempia kuin työntekijöitäkin. Jos perhetyön työskentelyn aikana perheessä käy perhetyöstä useampia työntekijöitä, voi luottamuksellisen suhteen luominen vanhempaan olla haasteellista ja se vie enemmän aikaa.

Tutkimuksen tuloksista voidaan koota hyvän perhetyön teesit, joita ovat perhetyön oikea-aikainen tuki ja puuttuminen, perheen voimavarojen tukeminen ja oman elämänhallinnan säilyttäminen, perheen kuulluksi tuleminen ja perhetyön työskentelyn pitkäjänteisyys. Perhetyön työskentelyn oikea-aikaisuus ja riittävän varhainen tuki. Kun perheeseen tulleen perhetyön avun ja tuen tarpeeseen pystytään vastaamaan oikea-aikaisesti ja perhe ottaa perhetyön avun vastaan, vanhemmille syntyy tunne omien voimavarojen vahvistumisesta sekä oman toimintakyvyn lisääntymisestä. Tällöin korostuu varhaisen tuen ja puuttumisen tärkeys.

Hyvän perhetyön teeseihin kuuluu myös perheen voimavarojen tukeminen ja heidän oman elämänhallinnan säilyttäminen. Perhetyön työskentelyn aikana vanhemmuudessa tapahtuu muutoksia, jolloin työskentely vastaa vanhemmuuden haasteisiin ja sen tukemiseen.

Lastensuojelun perhetyössä tuki ja kontrolli ovat avoimesti läsnä, jolloin perhetyön työskentelyssä korostuu perheen oman äänen kuuleminen ja perheen kuulluksi tuleminen. Tällöin perheelle syntyy kokemus, että heillä on mahdollisuus vaikuttaa omaa perhettä koskeviin asioihin.

Lastensuojelun tehostetun perhetyön työskentely vaatii vanhemmalta paljon ja se herättää monenlaisia tunteita vanhemmissa. Lastensuojelun perhetyö on pitkäjänteistä työskentelyä yhdessä perheen kanssa, ja sen tavoitteena on luottamuksellisen suhteen luominen vanhempien ja työntekijän välille. Tällöin perhetyön työskentelyn vaikuttavuus kohenee perheessä.

8 POHDINTA

Tässä opinnäytetyössä aineiston analysointi toteutettiin narratiivista lähestymistapaa käyttäen. Narratiivinen tai kertomuksellinen tutkimusote on hyvin väljä ja sen sisälle mahtuu erilaisia tutkimusmenetelmiä sekä aineiston lukutapoja. Myös elämä voidaan kokonaisuudessaan nähdä kertomuksellisenä. Oma elämä rakentuu erilaisista kertomuksista, joilla jäsennetään oman elämän kulkua erilaisissa tilanteissa ja suhteissa. Inhimillisen kokemuksen voidaan katsoa jäsentyvän kertomuksellisen muodon kautta.

Tässä tutkimuksessa ymmärrän tiedon kokemuksellisenä. Ei siis ole olemassa vain yhtä ainoaa totuutta kainuulaisten perheiden lastensuojelun perhetyön kokemuksista, vaan erilaisia kertomuksia, jotka antavat omanlaisen näkökulman tähän tutkimukseen. Koko tarinaa ei siis voida tyhjentävästi koskaan kertoa. Tämän tutkimuksen avulla ei uskotakaan päästävän yhteen objektiiviseen totuuteen. Voidaan todeta, että tämän tutkimuksen lopputuloksena ei saavuteta yleispätevää totuutta siitä, millaista Kainuun lastensuojelun perhetyö on tai miten kainuulaiset perheet sen kokevat. Tutkimuksessa mukana olevien perheiden kertomukset antoivat kuitenkin tutkimuskysymyksiin omanlaisen näkökulman.

Tutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa tietoa asiakkaan näkökulmasta lastensuojelun perhetyön asiakkaiden kokemuksista perhetyön työskentelystä ja lastensuojelun perhetyön ymmärtämisestä asiakkaan näkökulmasta. Tutkimuksen tavoitteena oli myös työn tuloksien mahdollinen hyödynnettävyys lastensuojelun perhetyön kehittämistarpeisiin.

Tutkimus aiheeni on hyvin herkkä, arkaluontoinen ja henkilökohtainen. Perheiden elämäntilanteisiin on voinut liittyä hyvinkin kipeitä asioita, joiden avaaminen vieraille ihmiselle voi olla hyvin vaikeaa. Tutkimukseeni osallistui kolme hyvin rohkeaa vanhempaa, jotka olivat valmiita avaamaan ja kertomaan omista kokemuksista elämäntilanteissa, jossa on ollut erilaisia haasteita. Tutkimukseen eivät osallistuneet perheiden lapset, niin olin tutkimussuunnitelmaan kirjannut. Vanhemmat eivät kertoneet tarkemmin syytä siihen, että lapset eivät osallistuneet. Mahdollisia syitä siihen ovat voineet olla lasten ikä ja kehitystaso sekä tutkimusaiheen arkaluontoisuus. Ehkä vanhemmat eivät ole halunneet, että lapset joutuvat käsittelemään ehkä vaikeitakin perheen sisäisiä asioita.

Ajatukseni havainnollistetun haastattelun olevan vanhemmille helpompi tai mukavampi, koska on vapaampi ja siinä voi itse tuottaa materiaalia. Havainnollistetun haastattelun eli perhetehtävän tekeminen ei välttämättä ollut vanhemmille kovin helppoa. Toisaalta iso paperi ja kynät saattoivat tehdä haastattelutilanteesta vanhemmalle vapaamman, vaikkakin tuottaminen paperille oli vaikeaa. Haastattelutilanteessa ilmapiiri oli mielestäni hyvä ja haastattelu sujui ohjaavien kysymysten avulla hyvin ja vanhemmat saivat tehdä paperille sen mitä halusivat.

Koen itseni onnekkaksi, että olen päässyt kehittämään lastensuojelun tehostettua perhetyötä Kainuussa. On ollut antoisa ja rikas kokemus olla mukana Kainuun tehostetun perhetyön kehittämisprosessissa rakentamassa sille runkoa ja sisältöä. Perhetyössä jokainen työntekijä tekee työtä perheissä omalla persoonallaan ja koulutustaustallaan. Perhetyön sisältö on voinut vaihdella hyvinkin paljon työntekijöittäin. Kehittämisprosessin myötä työskentelylle on rakentunut selkäranka, jolloin työntekijästä riippumatta perheissä työskennellessä tulevat käsitellyt samat asiasisällöt työntekijästä riippumatta.

Prosessissa mukana oleminen vahvisti kokonaisuuksien hahmottamisen kykyäni sekä keskeneräisten tuotosten hallinnassa pitämisen taitoa. Opinnäytetyön toteuttamisen aikana

Opinnäytetyön tutkimustulokset eivät oikeastaan yllättäneet minua. Perhetyön tärkein ja ydin on vanhemmuuden vahvistaminen ja perheen oman toimintakyvyn lisääntyminen työskentelyn seurauksena. Perheen kuulluksi tuleminen ja kuulematta jättäminen on erittäin tärkeä asia perhetyön työskentelyssä, joka

meidän tulee ottaa huomioon palvelun tuottajana. Jos perhe ei tule kuulluksi, ei myöskään perhetyön työskentelyllä ole isoa kantavuutta tai vaikuttavuutta asiakasperheen arkeen. Meidän pitää kiinnittää huomiota siihen, että perhe tulee aidosti kuulluksi. Tulen esittämään opinnäytetyön tulokset koko Kainuun perhetyön tiimipalaverissa. Tuloksien pohjalta tullaan käymään syvempää keskustelua asiakkaan kuulemisesta; mitä siihen liittyy, miten tarvitsee muuttaa omaa toimintaa vai tarvitseeko sitä muuttaa?

”...vanhemmuus vahvistui ja toimintakyky arjessa oli parempi ja olen huomannut, että minulla on ihana lapsi...”

LÄHTEET

- Heikkinen, H. L. T. 2007. Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: Kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset: selvitys lastensuojelun kehittämishajelmalle. Työpapereita 9/2008. Helsinki: Stakes.
- Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudempi painos. Helsinki: Tammi.
- Hovi-Pulsa, R. 2008. Arkisuuntautunut perhetyö – rajat ja mahdollisuudet. Teoksessa: L. Viinämäki (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi: Kemi-Tornion ammatti-korkeakoulu. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 2/2008.
- Hurtig, J. 2003. Lasta suojelemassa - etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Lapin yliopisto. Väitöskirja.
- Hyvärinen, M. 2006. Kerronnallinen tutkimus. Saatavissa: <http://www.uta.fi>. [Viitattu 18.1.2018].
- Hyvärinen, M. & Löyttyniemi, V. 2005. Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Ruusuvoori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 191 – 193.
- Hyvärinen, S. 2007. Vanhemmuus ja parisuhde pikkulapsiperheessä. Teoksessa Armanto, A. & Koistinen, P. (toim.) Neuvolatyön käsikirja. Helsinki: Tammi. 355, 357.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi: Perhetyön arkea. Helsinki: Edita Prima.
- Järvinen, R. 2012. Perheen parhaaksi: Perhetyön arkea 2., uud. p. Helsinki: Edita.
- Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä. 2017. Lapset ensin - Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2017 – 2022. Kajaani.
- Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän strategiakartta 2017 - 2022.
- Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Kinnunen, T. 2006. Vertaistuki erityislapsen vanhempien voimavarana. Tampere: Juvenes Print Oy.
- Kivijärvi, S., Rönkä, A. & Hyväluoma, J. 2009. Vanhemmuus arjessa – neuvottelua, hässäköitä ja hassuttelua. Teoksessa Rönkä, Anna & Malinen, Kaisa & Lämsä, Tiina (toim.). Perhe-elämän paletti – Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. PS-kustannus: Jyväskylä. 16 – 17, 56 – 58.

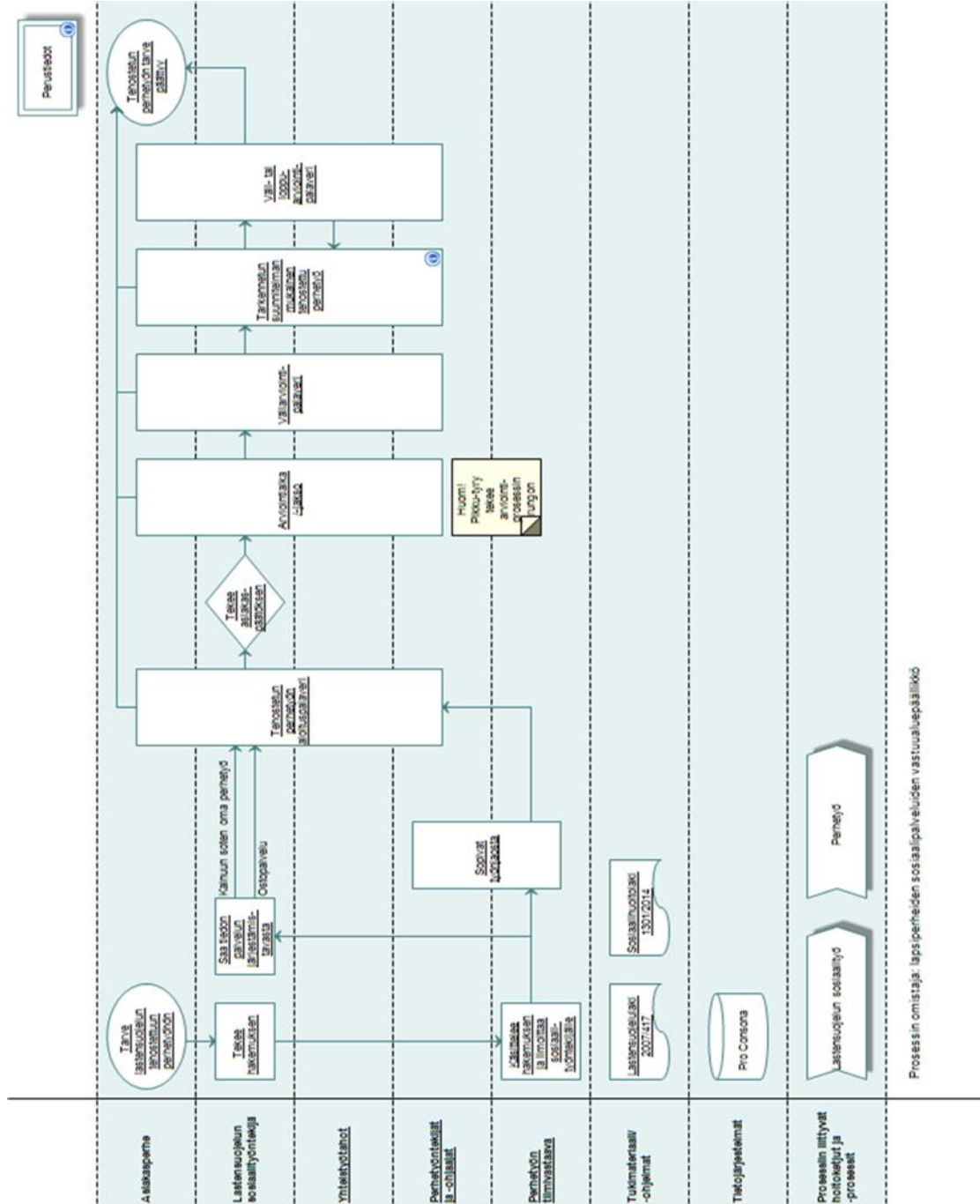
- Koskinen, J. 2007. Palveludesign. Näkökulmia muotoilun murrokseen. – Lahden ammattikorkeakoulun Matkailun laitos ja Tarton yliopiston Pärnu College (toim.) Servicedesign.tv. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu, Sarja B Oppimateriaalia, osa 9. Etelä-Suomen ja Viron Interreg IIIA -ohjelma: Lahti & Pärnu.
- LaSalle, D. & Britton, T. 2003. Priceless. Turning Ordinary Products into Extraordinary Experiences. Boston: Harvard Business School Press.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
- Lehtimaja, I. 2007. Lapsen kasvatusta. Teoksessa Armanto, A. & Koistinen, P. (toim.) Neuvolatyön käsikirja. Helsinki: Tammi. 236 – 237.
- Myllärniemi, A. 2007. Lastensuojelun avohuollon perhetyö ammattikäytäntönä: Jäsenyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa. [Helsinki]: SOCCA : Heikki Waris -instituutti.
- Määttä, P. & Rantala, A. 2010. Tavallisen erityinen lapsi – Yhdessä tekemisen toimintamalleja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Nätkin, R. & Vuori, J. 2007. Perhetyön tieto ja kritiikki. Teoksessa Nätkin, Ritva & Vuori, Jaana (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino. 7 – 8.
- Paananen, S. 2008. Saksalainen elämäkertametodologia oppimisen tutkimuksessa. Teoksessa Kaasila, R., Rajala, R. & Nurmi, K.E. (toim.) 2008. Narratiivikirja: menetelmiä ja esimerkkejä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. 19 – 39.
- Ronkainen, S. Pehkonen, L. Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOY.
- Räsänen, P. 2006. Tulkintaan liittyvän mielivallan ratkaisu yrityksiä kvalitatiivisessa analyysissä.
- Rönkkö, L., & Rytönen, T. (2010). Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOY pro.
- Rönkä, A., & Malinen, K. & Lämsä, T. 2009. Pikkulapsiperheiden arjen paletti. Teoksessa Rönkä, Anna & Malinen, Kaisa & Lämsä, Tiina (toim.). Perhe-elämän paletti – Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. PS-kustannus, Jyväskylä.
- Saarnio, T. 2004. Perhetyö lastensuojelussa. Teoksessa Puonti, A., Saarnio T., & Hujala A., (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi. 248.
- Salmi, M. 2001. Esipuhe. Teoksessa Lammi – Taskula, J. & Varsa, H. Vanhemmuuden aika. Stakesin julkaisu 7/2001. Helsinki. Stakesin monistamo.
- Schmitt, B.H., 1999. Experiential Marketing. How to Get Customers to Sense, Feel, Think, Act and Relate to Your Company and Brands. The Free Press: New York.
- Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.
- THL 2016a. Lastensuojelu 2015. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fife2016122031615> [Viitattu 19.1.2018].

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Uusimäki, M. 2005. Perhetyötäkö kaikki? Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.

Vanhemmuuden roolikartta s.a. Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä. Saatavissa: www.vslk.fi [Viitattu 4.10.2017].

Ylitalo, P. 2011. (toim.) Roolikartta Vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Kainuun sotien tehostetun perhetyön prosessikaavio (luonnos)

Arvoisa vanhempi,

Liite 2

opiskelen ylempää sosiaalialan ammattikorkeakoulututkintoa Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa, Kouvolan yksikössä. Teidän perheessänne on ollut lastensuojelun perhetyötä. Teen opinnäytetyön perheille, joissa on tai on ollut jossakin vaiheessa lastensuojelun perhetyötä.

Haen tutkimukseen perheitä perhehaastatteluun, johon kaikki perheenjäsenet saavat osallistua. Tarkoituksena on kartoittaa teidän kokemuksia lastensuojelun perhetyöstä ja kuvailla millaista työskentely on ollut perheiden näkökulmasta, miten työntekijän ja perheen ajatukset ovat kohdanneet työskentelyn aikana, mikä työskentelyssä oli vaikuttavinta? mikä työskentelyssä oli huonoa tai ei olisi tarvinnut olla? Opinnäytetyön ohjaajana toimii Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun koulutusvastaava Tuija Suikkanen-Malin. Kainuun perhetyössä on kehitetty lastensuojelun tehostettua perhetyötä ja teidän kokemukset ja näkökulmat lastensuojelun perhetyöstä ovat tärkeää tietoa, jotta pystyisimme tuottamaan ja kehittämään lastensuojelun tehostettua perhetyötä.

Opinnäytetyötä varten olen saanut tutkimusluvan Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän perhepalvelujohtajalta ja lapsiperheiden vastuualuepäälliköltä kesällä 2017. Valmiin työn luovutan Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän lapsiperheiden sosiaalipalveluihin lastensuojeluun ja perhetyöhön, lisäksi opinnäytetyöni tallennetaan ammattikorkeakoulujen yhteiseen Theseus -tietokantaan.

Tutkimuksessa ei tule esille haastatteluun osallistuneiden perheiden nimiä sekä tutkimuksen päätyttyä tutkimusaineisto tuhotaan silppurilla.

Mikäli haluatte osallistua tutkimukseen, pyytäisin ilmoittautumaan minulle **20.10. mennessä**, joko sähköpostitse tai puhelimitse alla oleviin yhteystietoihin.

Ystävällisin terveisin

Anne Lukkari

Sosiaalialan (YAMK) opiskelija

p. 044-7974878, anne.lukkari@kainuu.fi

Asiakkaan lupa/suostumus tietojen käyttöön

Liite 3

Minua on pyydetty osallistumaan opinnäytetyöhön, jonka avulla saadaan tietoa asiakaskokemuksista lastensuojelun perhetyössä.

Opinnäytetyön nimi: Perheiden kokemuksia Kainuun soten lastensuojelun tehostetusta perhetyöstä.

Olen saanut riittävästi tietoa opinnäytetyöstä ja sen yhteydessä suoritettavasta tietojen keräämisestä, käsittelystä ja luovuttamisesta. Tutkimuksessa ei kerätä tutkimukseen osallistuvien nimiä eikä henkilötietoja.

Opinnäytetyön tarkoitus on kerrottu minulle myös suullisesti ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini. Selvitykset antoi Anne Lukkari.

Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita tutkimukseen osallistumista.

Ymmärrän, että tähän kyselytutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista.

Minulla on oikeus milloin tahansa tutkimuksen aikana ja syytä ilmoittamatta keskeyttää tutkimukseen osallistuminen tai peruuttaa suostumukseni tutkimukseen. Tutkimuksen keskeyttämisestä tai suostumuksen peruuttamisesta ei aiheudu minulle kielteisiä seuraamuksia, eikä se vaikuta asemaani sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaana.

Allekirjoituksellani vahvistan, että osallistun tässä asiakirjassa kuvattuun tutkimukseen ja suostun vapaaehtoisesti osallistumaan kyselytutkimukseen.

Allekirjoitus**Päiväys**

Nimen selvennys
Suostumus vastaanotettu**Suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus****Päiväys**

Nimen selvennys

Alkuperäinen allekirjoitettu asiakirja jää tutkijoille ja kopio annetaan tutkimukseen osallistuvalla